

Taina Kauppinen

**NUORTEN RIKOKSET JA SOVITTELU KAINUUSSA
VUOSINA 2006 - 2010**

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden
ja hallinnon ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Syksy 2012

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalous
Tekijä(t) Taina Kauppinen	
Työn nimi Nuorten rikokset ja sovittelu Kainuussa 2006 - 2010	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Oikeudelliset opinnot	Ohjaaja(t) Hannu Juntunen Toimeksiantaja
Aika Syksy 2012	Sivumäärä ja liitteet 69
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia rikoksia nuoret yleisimmin tekivät Kainuussa vuosina 2006 – 2010 ja millaista oli sovittelu. Tavoitteena oli myös selvittää oliko Kainuun työllisyystilanteella vaikutusta nuorten tekemiin rikoksiin. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Tutkimusta lähestyttiin Kainuun kuntien näkökulmasta. Tutkimuskohteena olivat nuoret alle 15 -vuodesta 20 -vuoteen.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu kahdesta pääluvusta: rikos ja rangaistus sekä sovittelu. Teorian lisäksi tutkimuksessa käytettiin aineistona Tilastokeskuksen Poliisin tietoon tullut rikollisuus-tilastoja, Kainuun sovittelutoimiston sovittelutilastotietoja sekä ELY-keskuksen työllisyystilastoja. Koska valmiita Kainuuta koskevia tilastoja ei ollut käytössä, on tiedot kerätty tilastoja yhdistämällä. Tilastot eivät ole tutkimuksen liitteenä henkilötietojen sisältämisen sekä tilastojen laajuuden vuoksi.</p> <p>Laki rikosten ja eräiden riita-asioiden sovittelusta tuli voimaan Suomessa 1.1.2006 ja lakisäätteistä sovittelutoimintaa on Kainuussa hoitanut 1.6.2006 alkaen Oulun Seudun Setlementti ry. Kainuuseen eli Kajaanin alueeseen kuuluvat kaikki Kainuun kunnat ja tutkimuksessa on lisäksi mukana Vaala, joka rikosten osalta kuuluu Oulun poliisipiiriin sekä sovittelun osalta Oulun keskustoimistoon.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että sovittelutoiminta oli 2006 -2010 vilkasta ja sovittelutapausten määrät kasvoivat joka vuosi, painottuen kuitenkin suurimmalta osin aikuisten rikos- ja riita-asioihin. Vain murto-osa nuorten tekemiksi epäillyistä rikoksista soviteltiin. Nuoret olivat kuitenkin halukkaita sovitteluun. Sovittelualoitteen tekijöinä olivat pääasiassa viranomaiset. Nuorten heikentyneellä työllisyystilanteella ei ollut vaikutusta nuorten rikosten määrään eikä laatuun.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Nuoret, sovittelu, rikokset, rikosoikeus, oikeus, nuorisorikollisuus
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business Administration
Author(s) Taina Kauppinen	
Title Juvenile Delinquency and Mediation in Kainuu 2006 - 2010	
Optional Professional Studies Financial Administration and Law	Instructor(s) Hannu Juntunen
	Commissioned by
Date Autumn 2012	Total Number of Pages and Appendices 69
<p>The purpose of this thesis was to find out what was the most common type of crime committed by young people in the Kainuu area between the years 2006-2010, as well what kind of mediation was used. Another aim was to study if the employment situation had any influence on juvenile delinquency. The thesis is a qualitative research approaching the topic from the point of view of the local municipalities. The research subject was made up of young people from under 15 to 20 years old.</p> <p>The theoretical part consists of two main topics: crime and punishment and mediation. In addition to the theory the research includes material from the Central Statistical Office in Finland, i.e. the statistical data named Offences known to the police, mediation statistics from the Kainuu mediation office and employment statistics from the Centre for Economic Development, Transport and the Environment. Because there was no ready-made statistical material on Kainuu all the information had to be collected and combined using several statistics. The research does not include material in Appendices because of personal details and the extent of statistical material.</p> <p>The Act of Conciliation in Criminal and Certain Civil Cases took effect on the 1 June 2006 in Finland and the statutory conciliation activity in Kainuu has been operated by the Settlement Society of the Oulu region since 1 June 2006. All the municipalities of Kainuu are included in the Kajaani mediation area and the research includes also Vaala, which belongs to the Oulu precinct when crime is concerned and to the Oulu Central Office regarding mediation.</p> <p>The research results show that mediation activity between the years 2006 - 2010 was active and the rate of mediation cases grew every year, but mainly adult crime and civil cases. However, young people were willing to mediate. In most cases the initiative to mediation came from authorities. The bad employment situation of young people did not influence crime quality or quantity.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Mediation, crime, criminal law, juvenile delinquency, justice
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

ALKUSANAT

Valitsin tämän aiheen kiinnostuksesta nuorten tekemiä rikoksia kohtaan. Työssäni tutkin, minkälaisia rikoksia Kainuun nuoret (alle 15 - 20 -vuotiaat) tekevät Tilastokeskuksen tilastojen mukaan, millaisiin rikoksiin nuoret yleisimmin syylistyvät ja onko Kainuun eri kuntien välillä rikoslajeissa eroja. Lisäksi tutkin, kuinka vuosien 2006 - 2010 aikana nuorten rikokset ja niiden määrät ovat muuttuneet, minkälainen oli työllisyys tilanne sekä sovittelu Kainuussa.

Puolisolle annan kiitoksen arkipäivän sujumisen hoidosta kotona ja tuesta koko opiskelun ajan. Perheen nuorille kiitos poissaolon kestämisestä sekä avusta opiskelussa. Opinnot ovat olleet antoisaa sekä mielenkiintoista aikaa, ja olen saanut ilokseni oppia paljon uutta mukavien opiskelutovereiden kanssa.

Kiitos ohjaavalle opettajalle Hannu Juntuselle.

Todella suuri kiitos myös Oulun Seudun Settlementti ry:n keskustoimiston sovittelujohtajalle, Heikki Mikkolalle sekä Kainuun aluetoimiston sovitteluohjaaja Satu Laitiselle tilastojen luovutuksesta tutkimuskäyttöön.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 RIKOS JA RANGAISTUS	3
2.1 Rikos käsitteenä	3
2.2 Rangaistus käsitteenä	5
2.3 Nuorten rikosoikeudellinen asema	6
2.3.1 Tahallisuudesta	8
2.4 Restoratiivinen oikeus	8
3 SOVITTELU	11
3.1 Sovittelutoiminnan kehitys	12
3.2 Lain esityöt sekä valtioneuvoston asetukset	14
3.3 Mitä sovitellaan?	15
3.4 Sovittelun osapuolet ja sovittelijan rooli	15
3.5 Sovitteluprosessi	16
3.6 Sovittelutapaaminen	17
3.7 Sovittelun hyödyt ja vaikutus	18
3.8 Sovittelutoimistot, keskustoimistot ja AVI	19
3.9 Kainuun aluetoimiston alueella tapahtuneet sovittelut	20
4 NUORISOTYÖTTÖMYYS	38
4.1 Työllisyystilanne Kainuussa	38
5 KAINUUN NUORTEN RIKOKSET TILASTOJEN KAUITTA	41
5.1 Hyrynsalmi	42
5.2 Kajaani	44
5.3 Kuhmo	46
5.4 Paltamo	48
5.5 Puolanka	50
5.6 Ristijärvi	52
5.7 Sotkamo	54
5.8 Suomussalmi	56
5.9 Vaala	58

6 POHDINTAA

61

LÄHTEET

66

SYMBOLILUETTELO

ELY	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
OPTULA	Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
RISE	Rikosseuraamuslaitos
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
STAKES	Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
THL	Terveyden ja hyvinvoinninlaitos
TE	Työ- ja elinkeinokeskus
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aihe on Kainuun nuorten tekemät rikokset vuosien 2006 - 2010 aikana sekä sovittelu Kainuussa. Aiheesta ei ole aiemmin tehty vertailevaa tutkimusta.

Tutkimuksen lähtökohtana oli kiinnostus Kainuun nuoria kohtaan. Teoria-osuudessa käsitellään rikoslakia sekä rikosoikeutta nuoriin liittyvien rikosten osalta. Tutkimusta lähestyn kuntien näkökulmasta. Vaala käsitellään tilastoissa Kainuuseen kuuluvana, vaikka Vaala kuuluu Oulun poliisipiiriin sekä sovittelujen osalta Oulun keskustoimistoon.

Aineisto ja lähteet tähän opinnäytetyöhön tulevat juridiikan ja sovittelun alan kirjallisuudesta, rikoslaista, alan lehdistä, sähköisistä lähteistä, Tilastokeskuksen ja Kainuun sovittelutoimiston tilastoista sekä ELY -keskuksen työllisyystilastoista. Tutkimuksessa ei käsitellä nuoria rikoksen uhreina eikä rikoksia, jotka jäävät poliisin tilastojen ulkopuolelle eli ns. piilorikollisuutta; kuten esimerkiksi nuorten kotoa tai sijoituskodeista karkaamisia eikä koulukiusaamisia.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen opinnäytetyö, jossa tutkitaan Kainuun kuntien nuorten rikollisuutta tilastoitujen rikosten, sovittelutoimiston tilastojen sekä työllisyystilastojen kautta. Tutkimuskysymys on selvittää, miten nuorisirikollisuus on kehittynyt ja millaista on sovittelu Kainuussa sekä voiko työllisyystilanne vaikuttaa nuorten rikollisuuteen.

Tilastokeskus kerää Poliisin tietoon tullut rikollisuus -tietokantataulukkoon vuosittain rikokset koko Suomesta. Tilastotietokannasta Rikokset ja niiden selvittäminen vuodesta 1980 - tiedostossa ovat kaikki rikokset haettavissa mm. kunnittain, rikoslajeittain sekä vuosittain. Kunnittain tehtyjä valmiita tilastoja esimerkiksi Kainuun nuorten tekemistä rikoksista ei löydy, vaan tiedot on kerättävä tilastoja yhdistämällä. Kuntien tilasto-osuudessa verrataan vuosien 2006 - 2010 aikana määrällisesti yleisimpien nuorten tekemien rikoslajien kehitystä, ja siksi tilastoissa ei kaikkia rikoslajeja Kainuun kuntien osalta esitetä.

Kainuun Sovittelutoimistosta saatuja sovittelutilastotietoja vuosilta 2006 - 2010 ei tilastojen sisältämien henkilötietojen vuoksi ole liitteenä opinnäytetyössä eikä sähköisessä muodossa. Tilastotiedot on saatu vain tutkimuskäyttöön, eikä nuorten osuutta sovitteluissa ole valmiiksi tilastoissa laskettu. Sovittelutilastoissa ei ole tarkkaan eritelty mistä Kainuun kunnasta nuoret rikoksista epäillyt ovat. Tämän vuoksi nuorten osuus vuosittaisista sovittelutilastoista on sel-

vitetty sovittelunumeroiden perusteella laskemalla kokonaistilastoista. Valmiit kuviot ovat Kainuun Sovittelutoimiston tilastoista.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta tuli voimaan Suomessa 1.1.2006. Stakes aloitti tilastotietojen keräämisen rikos- ja riita-asioiden sovittelusta valtakunnallisesti sovittelua koskevan lain voimaantulopäivästä alkaen. Ennen lain voimaantuloa, oli sovittelun laajuudesta tehty vain erillisselvityksiä. (Stakes 2007.)

Opinnäytetyön viitekehystenä toimivat nuoret, rikos, rikoslaki, oikeus, työllisyys ja sovittelu.

Rikosoikeus on todennäköisesti eräs nykypäivän emotionaalisesti eli tunneperäisesti latautuneimmista oikeudenaloista. Monien lehtien palstat täyttyvät rikosoikeudenkäyntejä käsittelevistä uutisista, ja yksittäinen kansalainen kohtaa säännöllisesti rikosoikeutta koskevia ilmiöitä myös muissakin tiedotusvälineissä. Useimmilla meistä on myös jonkinlainen oma näkemys siitä, miten rikosoikeutta sovelletaan ja miten rangaistuksia käytetään yhteiskunnassa. (Boucht & Frände 2008, 15.)

Rikos, rikollisuus ja rikollinen sanoina kuuluvat valitettavasti myös nuorten, jopa alle 15 -vuotiaiden yhteyteen liitettäväksi. Edellä mainitut sanathan useimmiten liitetään joko elokuvaan tai ”hämärämiesten tekoihin”. Nuorekin arkielämässä rikollisuus on usein pelkkä leh-tiotsikko, joka ei kosketa nuorta itseään. Otsikon taustalla on kuitenkin aina joukko tapahtumia, jotka herättävät jälkeinpäin kysymyksiä ja jotka koskettavat meitä kaikkia. (Elfgren, Juntunen & Norppa 2007, 11.)

Ei mene päivääkään, ettei radiosta tai televisiosta kuule tai lehdistä saa lukea, kuinka joku on tehnyt rikoksen. Median kautta pystymme seuraamaan rikosten käsittelyä jopa muutaman minuutin kuluttua siitä, kun rikos on tapahtunut. Jatkuva seuranta niin uhrin kuin rikoksesta epäillyn liikkeistä sekä rikoksen tutkimuksista pitää meidät tietoisena, mitä kunakin hetkenä on tapauksessa menossa. Etenkin nuorten tekemiä rikoksia uutisoidaan näyttävästi päivälehdissä ja niiden mainosjulisteissa.

Onneksi useimmat nuorten tekemät rikokset ovat lain kirjaimen mukaan vain pieniä rikkeitä. Pienetkin rikokset ilman rangaistusta ja vastuunkantoa voivat jatkuessaan kasvaa suuriksi ja vakavia seurauksia aiheuttaviksi. Nuorten tekemistä rikoksista tulee rangaista, jotta he joutuvat miettimään tekojensa seurauksia.

2 RIKOS JA RANGAISTUS

Lain rikkomisesta on seurauksena rangaistus. Jo tehty rikos on aina perustana rangaistuksen käytölle. (Lappi-Seppälä 2000, 2.)

2.1 Rikos käsitteenä

Rikos ja rangaistus ovat rikosoikeuden peruskäsitteitä. Yleispätevää aineellista määritelmää ei ole löydettävissä rikokselle. Suomen voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyviä kriminalisointeja läpikäydessä, huomaa kuinka laajan ja yhteismitattoman kentän mitä erilaisimpia käyttäytymismuotoja ne kattavat. Menneiden aikojen rikoslainsäädännön tarkastelu tai eri maiden lakien vertaileva tutkiskelu vahvistaa kuvaa rikosten sisällöllisestä hajonnasta. Joitakin tekemuotoja tietysti on, jotka miltei aina ja kaikkialla on leimattu rikokseksi. Rikosten muodostamaa ydinaluettakaan voi tuskin kovin selvästi hahmottaa. Yhteiskunnan kehitysvaihe, yhteiskunnan elinolosuhteet, sekä taloudellinen ja poliittinen järjestelmä vaikuttavat siihen, mitä kaikkea vastaan pidetään tarpeellisena reagoida rikosoikeuden keinoin. Yhteiskunnan muuttuessa tulee tarve tarkistaa myös rikosoikeudellisen kontrollin suuntaamista ja painotuksia. Rikosoikeuden kuvaa muuttavat uskriminalisoinnit ja dekriminalisoinnit. Suomessa onkin tapana tyytyä rikoksen käsitteen muodolliseen määrittelyyn. Määrittelyn mukaan rikos on teko, josta on laissa säädetty rangaistus. Tällä määrittelyllä rikoksen käsite jää kuitenkin hyvin laaja-alaiseksi ja eriytymättömäksi. Toisaalta sellaisena se vastaa laissakin käytettyä terminologiaa. (Koskinen 2008, 1 - 2.)

Yleisesti määriteltynä rikos on siis teko, josta on määrätty rangaistus. Rikoksen käsitteelle voidaan samalla antaa muodollinen määritelmä, joka perustuu deliktin ja rikoksen erottamiseen. Delikti tarkoittaa yksittäistä rikostyyppiä. Rikostyyppit ovat tällaisina erityisinä rikostunusmerkistöinä lähinnä rikoslaissa. Siten RL 28:1:ssä delikti eli rikostyyppi määritellään nimeltä varkaus, RL 24:1:ssä rikostyyppi kotirauhan rikkominen ja RL 35:1:ssä rikostyyppi nimeltä vahingonteko. Kussakin säännöksessä kuvataan ne tarkemmat edellytykset, jotka vaaditaan, että tietty rikosoikeudellisesti merkityksellinen teko voidaan katsoa olevan käsillä. Delikti on siis käsitteellinen eli abstraktinen rikostyyppin kuvaus. Siksi esimerkiksi voidaan puhua varkaudesta rikostyyppinä, vaikka kukaan ei olisi koskaan edes syyllistynyt varkauteen eli

tehnyt mitään konkreettista, joka täyttäisi tämän rikostyyppin edellytykset. Tekoon liitetty rangaistusuhka on ratkaiseva deliktin käsitteen kannalta. (Boucht & Frände 2008, 16.)

Deliktin vastakohtana rikos on siten konkreettinen ihmisteko, joka täyttää sekä tietyn rikostyyppin, että muut rikoksen edellytykset. Nämä rikoksen eli rikosvastuun muut edellytykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Nämä ovat tunnusmerkistön mukaisuus (muun muassa kausaliteetti eli syy-seuraus, tahallisuus tai huolimattomuus, teon huolimattomuus), oikeudenvastaisuus ja syyllisyys (muun muassa vastuikäraja, syyntakeisuus). Tällä perusteella yksittäisiä deliktejä voidaan kutsua myös erityisiksi rikostunnusmerkistöiksi, koska rikostyyppien tunnusmerkeillä kuvataan rangaistusuhkaiset tekotyypit yhteiskunnassa. Teon rangaistuksen alaisuus on vain yksi rikoksen välttämättömistä edellytyksistä. Rikosvastuun muiden edellytysten täytyminen vaaditaan, jotta rikos on käsillä. Rangaistuksen lisäksi myös rikoksen muut seuraamukset edellyttävät pääsääntöisesti, että rikos on käsillä. Näitä rikoksen muita seuraamuksia, joita yleinen tuomioistuin tuomitsee, ovat muun muassa konfiskaatio eli menettämisseuraamus, eläintenpitokielto, ajokielto ja liiketoimintakielto. Myös muillakin viranomaisilla kuin tuomioistuimilla on päätösvaltaa eräiden sellaisten toimenpiteiden suhteen, jotka perustuvat tai voivat perustua tehtyyn rikokseen. Tällaisista tapauksista ovat esimerkkejä syyttämättä jättäminen, virkamiehiin kohdistuvat kurinpitotoimet, mielisairaanhoito sekä väliaikaiset pakkokeino- ja turvaamistoimenpiteet. (Boucht & Frände 2008, 16.)

Rikoksen yleinen tunnusmerkistö tarkoittaa siis niiden aineosien kokonaisuutta, jotka kuuluvat jokaiseen rikokseen. On kuitenkin pitkämielinen yksimielisyys tiettyjen perusaineosien kuulumisesta rikoksen yleiseen tunnusmerkistöön. Useimmat hyväksyvät kuitenkin luonnehdinnan, jonka mukaan rikos on tunnusmerkistön mukaisesti oikeudenvastainen, syyllisyyttä osoittava teko. Perusainesosat yleisessä tunnusmerkistössä ovat siis (erityisen) tunnusmerkistön mukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. (Koskinen 2008, 30 - 31.)

Rikoksen tunnusmerkistöstä puhutaan eri merkityksissä. Eri rikosten lajeja kuvaavat erityiset tunnusmerkistöt ja rikoksen yleinen tunnusmerkistö voidaan erottaa rikosoikeudessa. Puhuttaessa rikoksen yleisestä tunnusmerkistöstä, tarkoitetaan tällä niiden ainesosien kokonaisuutta, jotka jokaiseen rikokseen kuuluvat. Samaa tarkoittaen voidaan puhua rikoksen yleisestä rakenteesta. Rikosoikeusdogmaattisen tutkimuksen keskeisiä tehtäviä on rikosoikeudellisen vastuun yleisten edellytysten jäsentäminen selkeäksi ja tarkoituksenmukaiseksi rikoksen rakennemalliksi eli yleiseksi tunnusmerkistöksi. (Koskinen 2008, 30.)

Rikoksen yleinen tunnusmerkistö on Suomen rikosoikeudessa vuosikymmenien ajan totuttu hahmottamaan professori Honkasalon oppikirjoissaan esittämän rakennemallin pohjalta. Tämä malli on kuitenkin uudemmankin kotimaisen rikosoikeustutkimuksen valossa ongelmallinen. Toisaalta vakiintunutta asemaa ei ole vielä saanut mikään selvästi hahmotettu vaihtoehtoinen mallikaan. Vaihtoehtoisen mallin rakentaminen ei kuulunut vuoden 2007 loppuun asti seuratun uuden lainsäädännön esityksenkään tavoitteisiin. (Koskinen P.2008, 30.)

Rikoksen rakenteessa on usein tehty kahtiajako objektiiviseen ja subjektiiviseen puoleen. Tässä sinänsä ei-ongelmattomassa jaottelussa, objektiiviseen puoleen kuuluisivat tunnusmerkistön mukaisuus ja oikeudenvastaisuus, kun subjektiivinen puoli taas käsittäisi tekijän syyllisyyden. (Koskinen 2008, 30 -31.)

2.2 Rangaistus käsitteenä

Rangaistukselle voidaan antaa sisällöllinen ja muodollinen määritelmä. Sisällöllisesti eli aineelliselta kannalta tarkasteltuna rangaistuksella on yhteiskunnallisena merkityksenä ainakin seuraavat tunnusmerkit; rangaistuksen saajan oletetaan pitävän rangaistusta jonakin negatiivisena eli vältettävissä olevana pahana, rankaiseminen teosta on tietoista ja suunnitelmallista, rangaistusta käytävillä oletetaan olevan juridinen oikeus rangaistuksen antoon ja ulkoisena syyntä rangaistukseen on voimassa olevaan oikeuteen kuuluvan normin rikkominen. Muodollisen määritelmän mukaan jaetaan rangaistukset kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen eli yleisiin pääraangaistuksen ryhmään kuuluvat vankeus (ehdoton tai ehdollinen), yhdyskuntapalvelu, sakko, rikesakko ja yhteisösakko. Toisen ryhmän muodostavat erityiset pääraangaistukset, joita ovat nuorisorangaistus, virkamiehelle tuomittava varoitus sekä sotilaiden ja vankien kurinpitörangaistukset. Lisäraangaistukset kuuluvat kolmanteen ryhmään ja näitä voidaan käyttää vain pääraangaistuksen ohella. Viraltapano, oheissakko, yhdyskuntapalvelu oheisseuraamuksena ja sotilasarvon menetys ovat lisäraangaistuksia. (Boucht & Frände 2008, 15 - 16.)

Rikos määritellään rangaistavuuden avulla. Rikoksen seuraamuksista taas keskeisin on rangaistus. Rikoksesta saattaa kyllä seurata muunkin tyyppisiä rikosoikeudellisia, muita oikeudellisia ja tosiasiallisia seuraamuksia. Rangaistuksen käsitettä taas on mahdollista luonnehtia muutamien sisällöllisin tunnusmerkein. Rangaistus määrätään seuraamuksena laissa rangaistavaksi säädetystä teosta, rikoksesta. Rangaistuksen taas määrää tiettyä erityisesti säänneltyä menettelyä noudattaen valtion virallinen elin, jolla laissa on annettu siihen valta. Rangaistus

siis käsittää puuttumisen muuten oikeudellisesti suojattuihin etuihin (nykyjärjestelmässä varsinakin varallisuuteen ja vapauteen). Rangaistuksen tuomitsemisella on tarkoitus aiheuttaa tuomittavalle kielteinen kokemus. (Koskinen 2008, 2.)

2.3 Nuorten rikosoikeudellinen asema

”Tunnusmerkistön mukaisuus on rikosoikeudellisen vastuun keskeinen edellytys”. Laillisuuseli legaliteettiperiaatteen mukaan rangaistavan vääryyden muoto on tyhjentävästi lueteltu yksittäisissä rikostunnusmerkistöissä (nullum crimen sine lege). Millaisia rikostyyppejä lakiin otettavilla erityisillä tunnusmerkistöillä luodaan, on ennen muuta kriminaalipoliittinen, osin lakiteknenkin, tarkoituksenmukaisuuskysymys. (Koskinen 2008, 33.)

Vastuu nuoren tekemistä rikoksista alkaa rikosoikeudellisesti 15 vuoden iässä, mutta vastuuikärajan saavuttamisen jälkeenkin nuori on rikosoikeuden kannalta eri suhteissa erityisasemassa. Vaikka yleiseksi lähtökohdaksi otettaisiin normaalirangaistusajattelu ja pyrkimys yksinkertaiseen, vain harvoille vaihtoehdoille rakentuvaan seuraamusjärjestelmään, on nuorten jonkinasteinen erityisasema perusteltu. Etenkin tämä erityisasema koskee rikoksen alle 18-vuotiaana tehneitä. On kuitenkin erilaisia käsityksiä siitä, miten pitkälle erityisasema on vietävä. (Koskinen 2008, 113.)

Alkuperäinen laki nuorista rikoksentekeijöistä oli vuodelta 1940 (HE 10/1939). Lain säädöksiä kumottiin vuosien kuluessa ja uusi laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010) astui voimaan 1.1.2011. (Finlex 2010.)

Nuorilla rikoksen tekijöillä on tarkoitettu rikosoikeudellisessa järjestelmässä perinteisesti ikäryhmää 15 – 21 -vuotiaat. Saman ryhmän sisällä on käytetty 15 - 17 -vuotiaista vielä erikseen nimikettä nuoret henkilöt. Uuden lain (633/2010) tullessa voimaan täsmensi lakivaliokunta lain eduskuntakäsittelyssä, että ”nuori henkilö” tarkoittaa jatkossakin 15 -17 -vuotiaita ja 15 - 20 -vuotiaita tarkoittaa käsite ”nuori rikoksesta epäilty”. Nykyinen voimassa oleva lainsäädäntö ei tunne enää käsitettä nuori rikoksentekeijä. (OPTULA 2010, 371.)

Laissa (633/2010) nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä määritellään 1 §:ssä lain soveltamista 15 - 20 -vuotiaana tehdystä rikoksesta epäillyn nuoren syyteharkintaa, seuraamuksen määräämistä ja seuraamuksen täytäntöönpanoa varten tehtävään tilanteen selvittämi-

seen. Tarkoituksena on kartoittaa nuoren sosiaalista tilannetta ja rikokseen syyllistymiseen vaikuttaneita syitä, sekä arvioida rikokseen syyllistymisen riskejä ja edellytyksiä tukea nuorta elämään rikoksetonta elämää. Lain 3 §:ssä määritellään esitutkintaviranomaisen velvollisuus 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun nuori on kirjattu nuorena rikoksesta epäiltynä esitutkintaviranomaisen tietojärjestelmään, ilmoittaa nuoren rikoksesta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle sekä Rikosseuraamuslaitokselle. Syyttäjän on tiedon saatuaan puolestaan 14 vuorokauden kuluessa pyydettävä Rikosseuraamuslaitosta (RISE) laatimaan rikosseuraamusselvitys (henkilötutkinta), jos nuorelle on rikoksesta odotettavissa ankarampi kuin sakko rangaistukseksi. Ilmoitusta ei tarvitse kuitenkaan tehdä, jos 3:1-2 §:n mukaan esitutkinta on lopetettu saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi tai rikos on tehty epäillyn ollessa 18 - 20 -vuotias ja asiassa käytetään rangaistusmääräys- tai rikesakkomenettelyä. (RISE 2011; Finlex 2010.)

Alle 15-vuotiaan syyllistyessä rikokseen ei häntä voida rangaista sakolla, vankeudella, nuorisorangaistuksella tai millään muulla rikosoikeudellisella tavalla. Alle 15 -vuotias on iästään huolimatta velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon, ja häneen voidaan kohdistaa lastensuojeluviranomaisten toimenpiteitä. Lastensuojelutoimenpiteet tulevat kysymykseen, jos nuori esimerkiksi käyttää päihteitä tai rikosta ei voida katsoa vähäiseksi. Lastensuojelukeinoja ovat huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen, kun katsotaan nuoren edun sitä vaativan. Kuitenkaan 15 - 17 -vuotiaiden tekemiin rikoksiin ei sovelleta samaa rangaistusasteikkoa kuin täysi-ikäisen tekemiin rikoksiin. Tällöin rangaistusasteikosta pääsäännön mukaan vähennetään 1/4, mutta jos teosta laissa säädetty enimmäisrangaistus olisi esimerkiksi 4 vuotta vankeutta, voidaan 15 - 17 -vuotiaalle enintään määrät 3 vuotta vankeutta. (Elfgren, Juntunen & Norppa 2007, 84 - 85, 88.)

Rangaistusvastuun edellytyksenä on rikoksen tekijän syyntakeisuus sekä se, että tekijä on rikoksenteon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta. Etenkin silloin, kun julkisuuteen tulee 15 - vuotta nuorempien tekemiä törkeitä väkivaltarikoksia, herää keskustelu ikäraja ja keskusteluun nousee vaatimuksia rikosvastuukärajan laskemisesta. Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä päätettiin ikäraja kuitenkin säilyttää ennallaan. Rangaistusvastuun ikäraja on nykyisin sama kaikissa Pohjoismaissa. Alle 15 -vuotiasta rikosentekijää ei siis voida saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen, vaan tällöin kysymykseen tulevat aiemmin mainitut lastensuojelulliset toimenpiteet. Nuori, joka on jo täyttänyt 15 vuotta, on ikänsä puolesta aina rikosoikeudellisen vastuun alainen. Kuitenkin edellä mainittua tavallista lievempää rangaistusasteikkoa sovelletaan vielä alle 18 -vuotiaana rikoksen tehneisiin nuoriin henkilöihin.

Kaikki alle 21 -vuotiaana rikoksen tehneet ovat myös joltain osin erityisasemassa rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän soveltamisessa. (Koskinen 2008, 46 - 47.)

2.3.1 Tahallisuudesta

Tahallisuus on subjektiivinen elementti rikoskäsitteessä. Tahallisuudessa huomio kiinnitetään siihen, miten tekijä asennoituu teon ja sen seurauksen väliseen suhteeseen tai tietyn olosuhteen käsillä oloon. Teon, syy-seuraus -suhteen, vaaran ja teon huolimattomuuden käsitteet ovat vastaavasti tunnusmerkistön objektiivisia elementtejä eli tekijöitä. Tahallisuudessa on myös kysymys siitä, vastaako tekijän suhtautuminen omaan tekoonsa tunnusmerkistön objektiivisen puolen toteutumista. Tahallisuus on rikosoikeusjärjestelmän keskeinen käsite. Tahallisesti toimiva henkilö tekee enemmän tai vähemmän tietoisin päätöksen toimia suojeltua oikeushyvää vastaa. Tietoinen päätös puuttuu huolimattomuudesta, jolloin tekijällä on toisenlainen suhde toimintaansa. (Bouch & Frände 2008, 70 -72.)

Rikosoikeuden suojeluintressit liittyvät vähintäänkin välillisyyden kautta moraaliin. Tämän vuoksi sellainen enemmän tai vähemmän tietoinen päätös, sekä siitä seuraava toiminta voidaan katsoa rangaistusarvoltaan suuremmaksi, kuin ilman tietoista päätöstä toimiminen. Tahallisuuden määritelmän sisältö on rikosoikeudellisen tutkimuksen tulos, mutta rikoslain uuden yleisen osan tultua voimaan 1.1.2004 määritellään tahallisuus nykyisin Rikoslain 3.luvussa. Rikoslain 3:6 § määritelmän mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seuraamuksen tahallisesti, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen tai pitänyt seurauksen aiheuttamista varmana tai varsin todennäköisenä. Tahallinen seuraus on aiheutettu myös, jos tekijä on pitänyt seurausta tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. Säännöksessä säännellään vain seuraustahallisuus eli ”tekijä on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen”. Tarkoitustahallisuus eli Dolus determinatus on kaikkein moitittavimmaksi katsottava tahallisuusmuoto. (Bouch & Frände 2008,70 - 72.)

2.4 Restoratiivinen oikeus

Restoratiivisen oikeuden lähtökohtana on ajatus, ettei rikos ole teko valtiota vaan ihmistä vastaan. Rikosten sovittelun ajatellaan toteuttavan tätä lähtökohtaa. Restoratiivisen oikeuden

ideologiasta voidaan erottaa neljä keskeistä näkökohtaa. Ideologiassa on arvosteltu uhrin heikkoa asemaa rikosprosessissa. Toiseksi restoratiivisessa oikeusprosessissa halutaan tarjota tekijälle mahdollisuus ottaa vastuu aiheuttamastaan vahingosta, sekä selvittää uhrille teon syitä. Kolmanneksi yhteisöllisyys on uhrin ja tekijän lisäksi restoratiivisessa oikeudessa tärkeä näkökulma. Neljäs restoratiivisen oikeuden piirre liittyy rankaisulliseen tehtävään rikosoikeuden sisällä. Restoratiivisen oikeuden tulisi korvata rikosoikeudellinen rangaistuksellinen tehtävä. (Mielityinen 1999, 3 - 5.)

Rikosoikeuden tavoite on ennen kaikkea rangaista rikollisesta teosta. Restoratiivinen oikeus pyrkii korjaamaan vahingot, joita rikoksesta on aiheutunut sekä uhrille, yhteiskunnalle, että rikoksentekijälle itselleen. Restoratiivinen liike sai alkunsa vastareaktionä rankaisukeskeiselle ja muodolliselle oikeudelle. (Haaste 3/2002.)

”Restoratiivisen oikeuden suomennos on korjaava oikeus tai osallistuva konfliktinratkaisu. Kyse on ihmissuhteet ja tunteet huomioonottavasta oikeudesta.” (Haaste 3/2002.) Asianosaisilla on aktiivinen rooli, ja ulkopuolisen sovittelijan tehtävänä on mahdollistaa heidän rauhanomainen kohtaamisensa. Keskeisiä restoratiivisia arvoja ovat aineellisten vahinkojen korvaamisen lisäksi esimerkiksi ihmissuhteiden korjaaminen, kunnioittava vuoropuhelu, vastuunotto, anteeksipyyntö, armo, moraalinen oppiminen, tekijän hyväksyminen yhteisön jäseneksi ja uusien rikosten ehkäisy. (Haaste 3/2002.)

Korjaavan oikeuden prosessissa korjataan myös emotionaalisia ja symbolisia arvoja: uhrin turvallisuudentunnetta, omanarvontuntoa, itsemääräämisoikeutta ja oikeudentuntoa. Osapuolille annetaan myös sosiaalista tukea, siksi esimerkiksi läheiset voivat olla istunnossa läsnä. (Haaste 3/2002.)

”Restoratiivisessa oikeudessa prosessi voi olla tärkeämpi kuin lopputulos”. (Iivari & THL 2010, 23.)

Prosessin lopputulokseen on helpompi sitoutua, jos se koetaan oikeudenmukaiseksi. Sitoutumista ja oppimista lisää mahdollisuus itse puhua vapaasti sekä osallistua päätöksentekoon. Olennainen ero restoratiivisessa oikeudessa rankaisu- ja hoitomalliin on, että asianosaiset saavat aktiivisen roolin: uhri saa äänen, eikä rikoksentekijäkään ole passiivinen rangaistuksen tai hoidon kohde, vaan rikoksen tekijä on osallinen vahinkojen korjaamisessa ja niiden tekijöiden poistamisessa, jotka johtivat rikokseen. Avoin vuorovaikutus mahdollistaa ongelmien

kohtaamisen, ja konfliktin käsitteleminen tyhjentävästi vapauttaa psyykkistä energiaa. Häpeä ja moraalinen moite tuodaan suoraan esiin ilman kyräilyä. (Haaste 3/2002.)

Uusintarikollisuuden ehkäisy on vain yksi korjaavan oikeuden tavoite ja hyvin toteutettuna prosessi voi vähentää rikosten uusimiseriskiä. Yleensä korjaavan oikeuden prosessissa päästään sopimukseen, joka useimmiten myös täytetään. Asianosaiset pitävät korjaavaa menettelyä myös oikeudenmukaisempuna kuin tuomioistuinkäsittelyä. Kansalaistenkin mielestä on tärkeämpää, että rikollinen korvaa aiheuttamansa vahingot sen sijaan, että saa muodollisen rangaistuksen. Rikoksenteelijät, jotka tapaavat uhrin, katuvat, pyytävät anteeksi sekä pyrkivät korvaamaan tekonsa, uusivat muita vähemmän rikoksia. Osallistujille pitäisi jäädä prosessin jälkeen uskoa itseen ja positiivisia tulevaisuudenodotuksia. Jos näitä tekijöitä voidaan vahvistaa, laskee uusimisen todennäköisyys. Uusimista vähentää myös, jos restoratiiviseen oikeuteen liitetään tarvittaessa kuntoutusta, jossa hoidetaan esimerkiksi rikollisen psyykkisiä - tai päihdeongelmia. (Haaste 3/2002.)

Yhdyskuntapalvelu on seuraamuksista restoratiivista, koska se edistää tuomitun sopeutumista yhteiskuntaan ja kykyä maksaa uhrille korvaus. Eräs este ei-rangaistuskeskeisen oikeuden yleistymiselle on harhaluulo, että se edustaa "pehmeää oikeutta", jossa rikollinen pääsee helpolla. Korjaava oikeus saatetaan sekoittaa myös korvaavaan oikeuteen, jossa rikosasioista tehdään rahalla selvitettäviä siviiliasioita. Olennaisesti korjaavassa oikeudessa on kuitenkin kyse moraalista, ja symbolinen korvaaminen on materiaalista tärkeämpää. Korjaava prosessi hyvin toteutettuna vaatii rikolliselta enemmän kuin tuomioistuinkäsittely, jossa ammattilaiset hoitavat asian hänen puolestaan. Restoratiiviseen istuntoon osallistuminen onkin rikoksenteelijöiden mielestä raskasta. (Haaste 3/2002.)

Restoratiivisen teorian mukaan rikokset on otettava vakavasti, tapahtuneet rikokset selvitettävä ja tulevat rikokset tutkimustietoon perustuvilla keinoilla ennaltaehkäistävä. Vain muodollinen rankaiseminen ja oikeusprosessi kyseenalaistetaan. (Haaste 3/2002.)

3 SOVITTELU

Rikoksen tekijälle aiheutuvat tai niistä määräytyvät seuraamukset voivat raueta eri tavoin ja eri vaiheessa. Esimerkiksi tekijän kuoleman, seuraamuksen vanhentumisen sekä tekijän armahtamisen lisäksi seuraamusten raukeamisen muotona voidaan pitää sovittelua. (Lappi-Seppälä 2000, 497.)

Sovittelu on lakisäateistä, maksutonta, luottamuksellista, puolueetonta ja kohtuullista. Sovittelua säätelee laki rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelusta eli Sovittelulaki (1015/2005). Sovittelussa ei ratkaista rikosoikeudellista syyllisyyttä. (Sovitellaan 2008.)

Sovittelun taustateoria on restoratiivinen oikeus, josta käytetään suomenkielistä nimitystä korjaava oikeus. Sovittelu voidaan nähdä keskustelevana oikeutena, joka koskettaa rikosoikeutta, rikosprosessioikeutta sekä sopimusoikeutta. (Iivari & THL 2010, 23.)

Sovittelussa rikoksen tekijä ja uhri pyrkivät sopimaan keskenään välittäjänä toimivan sovittelijan avustuksella. Sovittelun tarkoituksena on tarjota lakisäateinen mahdollisuus rikosten ja riitojen aiheuttamiin ristiriitoihin sekä niiden selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi virallisen oikeusjärjestelmän ulkopuolella. Henkilökohtaisen vastuun ottamista teosta ja aiheutuneesta vahingosta korostetaan sovittelussa. Sovittelu voidaan toteuttaa vain niiden osapuolten kesken, jotka ovat henkilökohtaisesti ilmaisseet suostuvansa sovitteluun ja pystyvänsä ymmärtämään sovittelun ja siinä tehtävien ratkaisujen merkityksen. Sovittelu ei siis ole oikeudenkäynti, eikä siinä ratkaista rikosoikeudellista syyllisyyttä. Sovittelu on siksi a) vapaaehtoista, b) puolueetonta, c) luottamuksellista, d) maksutonta ja e) kohtuullista. (Lappi - Seppälä 2000, 498 - 499; Oulun lääninhallitus 2009.)

Rikosten sovittelumenettelyssä tähdätään uhrin aseman korostamiseen rikoksen käsittelyssä, mutta osin myös muodollisten rikosoikeudellisten seuraamusta välttämiseen ja nuorten rikosuran katkaisuun. Rikosten sovittelu on muodollisesti rikosoikeudesta ja rikosoikeuden seuraamusjärjestelmästä erillinen instituutio. Sovittelu voidaan toisaalta lukea lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteeksi. Sovittelu nivoutuu käytännössä osaksi nuorisoprosessia, ja sovittelulla on merkitystä rikosoikeudellisten seuraamusten määräämiseen. Rikossovittelun asema on määrällisesti viimeaikoina korostunut ja kriminalipoliittinen merkitys on kasvanut. Lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta voimaantulon jälkeen Stakes ja sit-

temmin THL on alkanut systemaattisesti seuraamaan sovittelujen rikosjuttujen määriä. (Opetusministeriön tutkimusraportti 2010, 373.)

3.1 Sovittelutoiminnan kehitys

Moderni rikosten sovittelun kokeilutoiminta käynnistyi Yhdysvalloissa ja Kanadassa 1970 -luvun alussa ja Suomessa toiminta alkoi vuonna 1983 Vantaalla Suomen Akatemian kokeilu- ja tutkimustoimintana. Vuonna 1986 Vantaan kaupunki vakinaisti sovittelutoimikunnan osaksi kaupungin sosiaaliviraston työtä. Sovittelutoiminta vakiintui ja laajeni vähitellen muillekin suuremmille paikkakunnille. (Iivari 2007, 9.)

Kajaanissa rikos- ja riita -asioiden sovittelu alkoi syksyllä 1988. Sovittelu lähti liikkeelle paikkakunnalla useiden asiasta kiinnostuneiden tahojen yhteishankkeena. Tuolloin hankkeessa olivat mukana Kajaanin seurakunta, Kajaanin nuoris- ja raittiustoimi sekä sosiaalitoimi, Kriminaalihuoltoyhdistys Kajaanissa sekä oikeus- ja poliisitoimi. Ensimmäiset sovittelut toteutuivat 1988 - 1989 vuoden vaihteessa ja sovittelualoitteita tuli ensimmäisenä täytenä toimintavuonna 46 kappaletta. Sovittelu oli vuodesta 1988 lähtien Kajaanin kaupungin hallinnoimaa ja päätoiminen sovittelusihteeri oli palkattuna tehtävää varten. Sovittelun piiriin kuuluivat aluksi alaikäisten lainvastaiset teot ja vuonna 1996 sovittelutoiminta laajeni koskemaan alle 21 -vuotiaita rikoksentekejiä. Sovittelulain astuttua voimaan laajeni palvelu käsittämään kaikkia ikäluokkia. Vuoden 2006 alkupuolelle saakka toiminnasta vastasi Kajaanin kaupunki ja 1.6.2006 alkaen Oulun Seudun Settlementti ry. Kajaanin seudulla on sovittelutoiminnassa mukana yli 40 henkeä. (Sovitellaan 2008.)

Sosiaali- ja terveydenalan tutkimuskeskus Stakes (nykyinen THL) oli sovittelun alkuvaiheesta lähtien mukana kehittämässä toimintaa. Oikeusministeriössä oltiin kiinnostuneita sovittelusta erityisesti rikosoikeuden kannalta. Tämä näkyi muun muassa rikoslain yleisten oppien uudistamistyössä. Rikosprosessien kehittäminen nähtiin myös tärkeäksi. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettiin 9.12.2005 ja laki tuli voimaan 1.1.2006. Sovittelua tuli lain mukaan olla saatavilla kaikkialla Suomessa 1.6.2006 alkaen. (Iivari 2007, 10 - 11.)

Rikosasioiden sovittelun saattaminen lakisääteiseksi toiminnaksi osoittautui tarpeelliseksi, koska aikaisempaan lailla sääntelemättömään rikosasioiden sovittelujärjestelmään liittyi eräitä ongelmia. Väestö ei ollut yhdenvertaisessa asemassa rikosasioiden sovittelun saatavuuden

suhteen. Läheskään kaikissa kunnissa ei pystytty järjestämään sovittelua. Sovinto tuli rikoslainsäädäntöön vuonna 1997 yhdeksi syyttämättä ja tuomitsematta jättämisen perusteeksi. Muun muassa syyttäjän harkitessa syyttämättä jättämistä voi sovinnolla olla siten merkitystä. Sovinto on säädetty myös rangaistusta lieventäväksi seikaksi rikoslain yleisiä oppeja koskevien säännösten uudistamisen yhteydessä (laki rikoslain muuttamisesta 515/2003). Siksi oli tärkeää turvata paitsi sovittelupalvelujen valtakunnallinen saatavuus ja huolehtia palvelujen laadukkuudesta myös, että sovittelussa noudatetaan yhdenmukaisia menettelytapoja sovitteluun osallistujien oikeusturva huomioiden. (Iivari 2007, 9.)

Ennen sovittelulain säätämistä oli sovittelu järjestetty joko kunnan omana toimintana, yhteistoimintana jonkin toisen kunnan kanssa tai ostopalveluna yhdistyksiltä tai toiselta kunnalta. Useimmiten sovittelu oli organisoitu kunnissa sosiaalitoimen alaisuuteen, jolloin joko kuntaan oli perustettu yhden tai useamman henkilön käsittävä sovittelutoimisto tai tehtävää hoiti kunnan yksittäinen työntekijä muiden työtehtäviensä ohella. Sovittelutehtävää on saattanut kunnassa hoitaa myös muu, ei varsinaisesti kunnan palveluksessa ollut yksittäinen henkilö. Kunnat olivat myös toteuttaneet sovittelutoiminnan ostopalveluna järjestöiltä. Silloin kun kuntaan oli perustettu sovittelutoimisto tai se oli järjestetty ostopalveluna, ohjasi toimisto vapaaehtoisten sovittelijoiden työskentelyä ja vastasi yhdessä sovittelijoiden kanssa sovittelun laadusta. Sovittelutoiminnalle oli aktiivisilla sovittelupaikkakunnilla syntynyt perinteitä, joilla oli ollut merkitystä toimintamallien luomisessa. Ennen sovittelun valtakunnallistamista pyrittiin sitä kehittämään ammatillisesti johdettuna vapaaehtoistoimintana, ja varsinaisen sovittelun hoitivat yleensä tehtävänsä koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat. Kuitenkin sovittelutoiminnan kehittämiseen tarvittiin pysyvämpiä ratkaisuja. (Iivari 2007, 9 – 10.)

Lain mukaan sovittelutoiminnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Lääninhallitukset (1.1.2010 Aluehallintovirastot) olivat velvollisia järjestämään sovittelutoiminnan siten, että asianmukaisesti toteutettuna palvelua oli saatavilla läänin kaikissa osissa. Maahan syntyi kaikkiaan 24 toimialuetta ja niistä niin sanotuilla vanhoilla toimialueilla toiminta käynnistyi lisäresurssein nopeasti. Valtaosa toimialueista oli uusia ja toimistojen perustaminen, uuden henkilöstön palkkaaminen ja kouluttaminen kesti pitkälle loppuvuotta 2006. (Stakes 2007.)

3.2 Lain esityöt sekä valtioneuvoston asetukset

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi rikosasioiden sovittelusta (HE/2005) ehdotettiin säädettäväksi laki, jossa määriteltäisiin sovittelutoiminnan hallinnollinen organisaatio, valtion korvaus toiminnan kustannuksista sekä menettely toiminnan toteuttamisesta. Syynä lakiehdotukseen oli, että rikosasioiden sovittelu oli vähitellen laajentunut vain nuorten tekemistä rikos- ja vahingonteko sovitteluista myös aikuisten tekemiin rikoksiin ja riita-asioihin. Sovittelutapaukset olivat vuosien kuluessa vaikeutuneet, mutta sovittelutoiminnan alueellinen laajeneminen oli pysähtynyt ja taantunut. Palvelujen saatavuus sekä laadullinen taso vaihtelivat liikaa. Lisäksi vuonna 1997 voimaan tullut sovinto rikoslainsäädännössä yhtenä syyttämättä ja tuomitsematta jättämisperusteena, vaati yhdenvertaisuus - ja oikeusturva näkökulmasta kaikille kansalaisille samat mahdollisuudet sovitteluun. Näistä syistä muun muassa nousi tarve laajentaa sovittelua valtakunnalliseksi ja turvata yhdenmukainen käytäntö. (Finlex 2005.)

Lain rikosasioiden sovittelusta oli määrä tulla voimaan mahdollisimman heti hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen. Palvelut oli tarkoitus aloittaa ehdotetulla tavalla maaliskuussa 2006. (Finlex 2005.)

Hallitus lähetti lakivaliokuntaan syyskuussa 2005 valmistelevalle käsiteltäväksi lain rikosasioiden sovittelusta (HE 93/2005 vp). Lakivaliokunta puolsi mietinnössään (LaVM 13/2005) lakiehdotusta, mutta ehdotti samalla lakia täsmennettäväksi lukuisista kohdista. Lakivaliokunnan mielestä mm. yhdenvertaisuusnäkökohta edellytti kaikkien sovittelutoiminnan keskeisten kysymysten säätelyä laissa. (Eduskunta 2005.)

Hallituksen muutosesitys aluehallintoviranomaisten tehtäviä koskevaan lainsäädäntöön (HE 161/2009 vp) muutti sovittelun valvonnan lääninhallituksilta uusille aluehallintovirastoille vuonna 2010. Lain muutosesitys liittyi aluehallintouudistukseen (HE 59/2009 vp), jossa silloisten aluehallintoviranomaisten tehtävät siirrettiin joko uuden aluehallintokeskuksen tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hoitoon. (Eduskunta 2009.)

Hallituksen esityksessä (HE 92/2010) Eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riitaasioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta, ehdotettiin muutosta sovittelutoiminnasta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Esityksessä määriteltiin mm. vapaaehtoiselle sovittelijalle maksettavasta kulukorvauksesta. Lakivaliokunta hyväksyi mietinnössään (LaVM 16/2010) ehdotuksen muutamien korjauksin. (Finlex 2010; Eduskunta 2010.)

Valtioneuvoston asetuksilla rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 267/2006, 1805/2009 ja 1252/2010 on lisäksi tehty muutoksia alkuperäiseen (1015/2005) sovittelulakiin. (Finlex 2006 – 2010.)

Laki rikosasioiden ja riita-asioiden sovittelusta (1015/2005) tuli voimaan 1.1.2006. Alkuperäiseen lakiin liittyvää lainsäädäntöä on edellä mainittujen mietintöjen ja asetusten lisäksi tehty lakimuutoksia 1.1.2010 (1563/2009) ja 1.1.2011 (966/2010). (Finlex 2009 - 2010.)

3.3 Mitä sovittelaa?

Sovittella voi rikoksia, joiden osapuolina ovat asianomistaja ja rikoksesta epäilty. Tällaisia rikoksia ovat muun muassa vahingonteot, ilkivaltarikokset, pahoinpitelyt, varkaudet ja ryöstöt, omaisuusrikokset, luvattomat käytöt ja käyttövarkaudet, kotirauhan rikkomiset, kunnianloukkaukset sekä riita-asiat. Myös alle 15 -vuotiaiden tekemiä rikoksia voidaan sovittella. Laki ei siis sulje pääsääntöisesti mitään rikosta sovittelun ulkopuolelle. Poikkeuksena on alaikäiseen kohdistuneet rikokset, joissa uhrilla on erityinen suojan tarve. (Oulu lääninhallitus 2009.)

Netissä tapahtuva perättömätiedon levittäminen ja kunnianloukkaus ovat asianomistaja rikoksia, joita myös voidaan sovittella. (Sovittellaan 2008.)

Tyypillisesti sovitteluun soveltuvia rikoksia ovat varkaudet, pahoinpitelyt ja vahingonteot, mutta sovittelussa voidaan käsitellä muitakin rikoksia, jos niiden arvioidaan soveltuvan sovittaviksi. Mitä törkeämmästä rikoksesta on kysymys, sitä huonommin rikos lähtökohtaisesti soveltuu sovitteluun. (Oikeuslaitos 2009.)

3.4 Sovittelun osapuolet ja sovittelijan rooli

Rikosasioiden sovittelun osapuolina ovat rikoksesta epäilty, rikoksen uhri sekä sovittelutoimiston vapaaehtoinen sovittelija. Koska sovittelu on vapaaehtoista, edellyttää sovittelu aina sekä uhrin, että rikoksesta epäillyn suostumusta. Mikäli jompikumpi osapuoli myöhemmin peruttaa suostumuksensa, keskeytyy sovittelu. Varsinaisen sovittelun hoitaa tehtävään koulutettu sovittelija. (Oikeuslaitos 2009.)

Mikäli rikoksen osapuolet päätyvät sovintoon, laatii sovittelija siitä kirjallisen sopimuksen. Sovittelussa saavutettu sovinto voi joidenkin lievempien rikosten osalta johtaa asian käsittelyn päättymiseen viranomaisen osalta. Sovittelu saattaa johtaa myös syytteen nostamatta jättämiseen, tuomitsematta jättämiseen tai lievempään rangaistukseen. (Oikeuslaitos 2009.)

Vapaaehtoinen sovittelija mahdollistaa turvallisen kohtaamisen rikoksen uhrin ja tekijän välillä. Sovittelija ottaa vastaan sekä kuulee osapuolten kertomuksia ja tunteita luottamuksellisesti, ja auttaa heitä löytämään puolueettomasti uusia näkökulmia ja ratkaisuvaihtoehtoja. Sovittelijatyön vapaaehtoisuuden vuoksi voi sovittelija itse valita sovitteliemiensa tapausten määrän ja halutessa hän voi erikoistua esimerkiksi nuorten sovitteluun. Sovittelijalle maksetaan kulu- korvausta sovittelusta tapauksista. Sovittelutoimisto tukee ja auttaa sovittelijaa työssään sekä kouluttaa sovittelijan tehtäväänsä. (Sovitellaan 2008.)

Pääasiassa sovittelut hoidetaan Suomessa parityönä. Näin voidaan varmentaa sovittelijoiden työssä tasapuolisuus ja puolueettomuus. Samalla sovittelijat oppivat toistensa toimintatavoista. Kummankin sovittelijan tulee parityössä säilyttää puolueettomuus osapuolia kohtaan. (Iivari 2007, 26.)

3.5 Sovitteluprosessi

Riita- tai rikosasian saa sovitteluun tekemällä sovittelualoitteen. Aloitteen sovittelusta voi tehdä sovittelutoimistolle rikoksen tai riidan osapuoli, vajaanvaltaisen huoltaja, edunvalvoja tai muu laillinen edustaja, sekä poliisi tai syyttäjä tai muu viranomainen. Riita-asiassa aloitteentekijä eli riidan osapuoli täyttää sovittelualoite -lomakkeen ja toimittaa aloitteen sovittelutoimistoon. Sovittelutoimisto selvittää osapuolten halukkuuden sovitteluun ja varmistaa, että osapuolet ymmärtävät sovittelun ja siinä tehtävien ratkaisujen merkityksen. Ennen kuin osapuolet antavat sovitteluun suostumuksen, heille selvitetään osapuolten sovitteluun liittyvät oikeutensa ja asemansa. (Sovitellaan 2008.)

Koska sovittelu on vapaaehtoinen palvelu, voivat osapuolet halutessaan myös kieltäytyä siitä, jolloin asia palautuu aloitteentekijälle. Vapaaehtoiset sovittelijat ottavat yhteyttä osapuolten suostuessa ja sopivat sovitteluajankohdan. Osapuolten lisäksi sovittelutapaamisessa on mukana kaksi puolueetonta, vapaaehtoista, vaitiolovelvollista ja koulutettua sovittelijaa sekä tarvittaessa asioimistulikki. Alaikäisen huoltajan on oltava pääsääntöisesti läsnä. Osapuolet saa-

vat käyttää avustajaa tai tukihenkilöä tapaamisessa, jollei se vaaranna sovittelun häiriötöntä kulkua ja kaikki osapuolet suostuvat läsnäoloon. Asianosainen voi keskeyttää sovittelun missä vaiheessa tahansa haluaa, myös ilmoittamatta syytä keskeytykseen. Jos asiassa päästään ratkaisuun, laaditaan yhdessä sopimus ja osapuolet allekirjoittavat sen. Tieto sovittelun lopputuloksesta eli sopimus toimitetaan aloitteentekijälle sovittelun päätyttyä. Sopimus menee myös tiedoksi poliisille tai syyttäjälle. Sovittelutoimisto seuraa sopimuksen toteutumista sekä antaa siitä tiedon aloitteentekijälle. (Sovitellaan 2008.)

Päätöksen soviteltavaksi otettavasta rikoksesta tekee paikallinen sovittelutoimisto. (Oikeuslaitos 2009.)

Mikäli kyseessä on väkivaltaa sisältävä rikos, joka on kohdistunut rikoksesta epäillyn puolisoon, lapseen, vanhempaan tai muuhun heihin rinnastettavaan läheiseen, voi vain poliisi tai syyttäjä tehdä aloitteen sovitteluun ryhtymisestä. Alaikäisen henkilön sovitteluun osallistuminen edellyttää, että hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajan suostuu sovitteluun. (Oulun lääninhallitus 2009.)

3.6 Sovittelutapaaminen

Sovittelutapaaminen voidaan jakaa kolmeen osaan. Tapaamisen alussa tapahtumista keskustellaan. Jos asianomistajalla on korvausvaade, keskustellaan seuraavaksi korvauksista. Lopuksi kirjataan sopimus, jos sopimukseen päästään. Sopimuspakkoa ei ole, vaan sovittelijat kirjaavat sopimuksen vain osapuolten haluamissa tilanteissa. Sovittelutapaamisessa tulee asianomistajan ottaa kantaa rangaistus- ja korvausvaatimukseen. Rangaistusvaatimuksesta on asianomistajan mahdollisuus luopua heti tai sitten, kun tehty sopimus on täytetty sovitulla tavalla. Rangaistusvaatimuksesta luopuminen on vapaaehtoista eli asianomistaja voi halutessaan säilyttää rangaistusvaatimuksen sovittelusta huolimatta. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa on lisäksi syyttäjällä syyteoikeus riippumatta asianomistajan kannasta rangaistusvaatimukseen. Syyttäjä päättää syyteharkinnassa syytteen nostamisesta ja asian käsittelystä tuomioistuimessa, tai tekee päätöksen syyttämättä jättämisestä. Tuomioistuin huomioi saavutetun sovinnon tuomiota antaessaan. Sopimus vahvistetaan, toimenpiteistä luovutaan tai syytteet hylätään. Sovittelutapaamisessa voidaan sopia myös asianomistajan korvausvaatimuksesta luopumisesta sopimuksen täytyttyä sovitulla tavalla. (Sovitellaan 2008; Oikeuslaitos 2010.)

3.7 Sovittelun hyödyt ja vaikutus

Sovittelutapaamisessa tapahtumista keskusteleminen antaa mahdollisuuden henkiseen hyvitykseen. Niin rikoksen tekijällä, kuin uhrillakin voi olla tarve keskustella tilanteesta. Korvauksista sopiminen antaa mahdollisuuden hyvityksen saantiin aineellisissa vahingoissa. Aineellisten vahinkojen hyvittäminen tulee perustua toteutuneisiin kuluihin ja sovittavien asioiden tulee olla kohtuullisia kaikille osapuolille. Joissakin rikoksissa voidaan myös sopia henkisen kärsimyksen sekä kivun ja säryn korvaamisesta. (Sovitellaan 2008.)

Sen lisäksi, että sovittelu säästää poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työtä, nähdään sovittelun hyötyvaikutuksina muun muassa uusintarikollisuuden väheneminen ja yleisen turvallisuuden vahvistuminen. Aineellisten korvausten lisäksi asianomistajien saama hyvitys, asiallisen tiedon lisääntyminen ja pelon vähentyminen, positiiviset muutokset asianosaisten tunne-elämässä sekä henkisen kasvun mahdollisuus ja vastuunotto nähdään myös sovittelun hyötyinä. (Iivari 2007, 19 -20.)

On syytä korostaa näiden edellä mainittujen hyötyjen lisäksi, että onnistunut sovittelu voi merkitä asianomistajalle rikoksesta aiheutuneiden henkisten ja aineellisten haittojen lieventämistä ja poistamista, sekä varmemmin, kattavammin ja nopeammin vahingonkorvausten saamista kuin oikeuden maksettavaksi määrätty korvaus. (Iivari 2007, 19 - 20.)

Sovittelu merkitsee erityisesti nuorille ja lapsille mahdollisuutta vastuun ottamiseen ja kasvamiseen. Tämä voi kehittää nuoren rikosentekijän vastuuntuntoa ja ehkäistä muuten mahdollisesta alkavaa rikoskierrettä. Tähän pääsemiseksi tarjoaa sovittelu muun muassa seuraavanlaisia keinoja. Nuori kohtaa uhrille tekonsa aiheuttamat seuraukset ja joutuu itse ottamaan vastuun teostaan. Nuori voi sovittelussa käsitellä ja ratkaista aiheuttamiaan ongelmia hyväksyttävällä ja turvallisella tavalla. Näin sovittelu tarjoaa mahdollisuuden oppimiseen. Sovittelu antaa nuorella mahdollisuuden hyvittää, korvata sekä korjata tehty vahinko ja vääräys. Tällä on nuoren itsetunnon kannalta myönteistä merkitystä. (Iivari 2007, 20.)

Koska sovittelu on vuorovaikutusprosessi, korostuu vuorovaikutuksen merkitys myös siinä, että uhrin kokemaa mielihapaa voidaan purkaa ja samalla lisätä osapuolten keskinäistä ymmärrystä. Uhrin hyöty parhaimmillaan sovittelussa liittyy tekijän aidon vastuun ottamisen lisäksi siihen, että sovittelussa puhutaan totta ja uhrin kysymyksiin vastataan, sekä tekijä ilmaisee aitoa katumusta. Sovittelussa on kannettava erityistä huolta siitä, että vältetään ”uhrin

aseman uusiutuminen” itse sovittelutapahtumassa (secondary victimization) esimerkiksi siten, että tekijä vähättelee uhrin kokemusta tai mitätöi sen. Uhrin kokemuksen suora kuuleminen antaa erityisesti nuorille mahdollisuuden kasvaa ja oppia tapahtuneesta oikealla tavalla. Ei oppia rangaistuksen välttämistä, vaan miten vastaavanlainen teko tai tilanne voidaan välttää vastaisuudessa. Oikean vastuun ottamisen tulee olla vapaaehtoista. Vapaaehtoisuuden vastaisia ovat syyllistäminen, leimaaminen tai rangaistuksella pelottelu, samoin kuin uhrin aseman mitätöiminen, eivätkä nämä kuulu sovitteluun. (Iivari 2007, 21.)

On myös muistettava, että sovitteluistunto on kaikille osallistujille aina lyhyt kohtaamistilanne, jolla luodaan edellytykset ja mahdollisuus keskinäiselle sovinnolle. Tavoitteena on saada osapuolet sovittelussa ymmärtämään toisiaan ja tapahtunutta edes hieman paremmin. Tyydyttävästä ratkaisusta päävastuu on kuitenkin aina osapuolilla itsellään. Onnistuneen sovittelun avulla voivat osapuolet tulevaisuudessa kohdata toisensa ilman häpeää, pelkoa tai kaunaa. Jopa silloin voi sovittelu olla onnistunut prosessi, kun sopimusta ei synny tai vain osasta vaatimuksia päästään sopimukseen. Vaikka sovittelu syystä tai toisesta keskeytyisikin, voi sovittelu selkeyttää asioita. (Iivari 2007, 21.)

3.8 Sovittelutoimistot, keskustoimistot ja AVI

Aluehallintovirastot aloittivat toimintansa 1.1.2010. Aluehallintovirastoja on Manner-Suomessa kuusi ja virastot hoitavat aiempien lääninhallitusten, ympäristövirastojen, alueellisten ympäristökeskusten ja työsuojelupiirien lupa-, valvonta- ja oikeusturvatehtäviä. (AVI 2011.)

Suomen Sovittelutoimistot ovat aluehallintovirastojen alaisuudessa. Suomessa on 7 aluehallintovirastoa; Lapin, Ahvenanmaan, Pohjois-Suomen, Itä-Suomen, Etelä-Suomen, Länsi- ja Sisäsuomen sekä Lounais-Suomen aluehallintovirasto. Aluehallintovirastojen tehtävänä on järjestää alueensa sovittelutoiminta. Alueilla on keskustoimistot ja niiden alaisuudessa alue-toimistot. (Sovitellaan 2008; AVI 2011.)

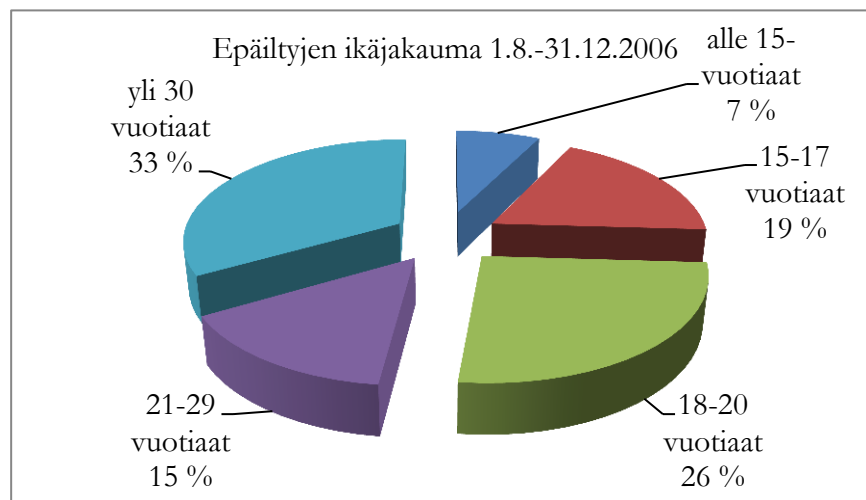
Entisen Oulun läänin alueella toteutetaan Pohjois-Suomen Aluehallintoviraston (AVI) ja Oulun Seudun Setlementti ry:n välisen sopimuksen mukaisesti lakisääteistä rikos- ja riita-asioiden sovittelua. Sopimus on ollut voimassa 1.6.2006 alkaen. Pohjois-Suomen AVI toimii toimeksiantajan ja Oulun Seudun Setlementti palveluntuottajana. (Sovitellaan 2008.)

Lakimuutoksen 1563/2009 pykälän 7 mukaan Aluehallintovirasto on velvollinen järjestämään sovittelutoiminnan siten, että palvelua on saatavissa asianmukaisesti toteutettuna aluehallintoviraston toimialueen kaikissa osissa. (Finlex 2011.)

Pohjois-Suomen keskustoimistolla/Oulun Seudun Setlementti ry:llä on aluetoimistot Pudasjärvellä, Raahessa, Ylivieskassa ja Kajaanissa. (Sovitellaan 2008.)

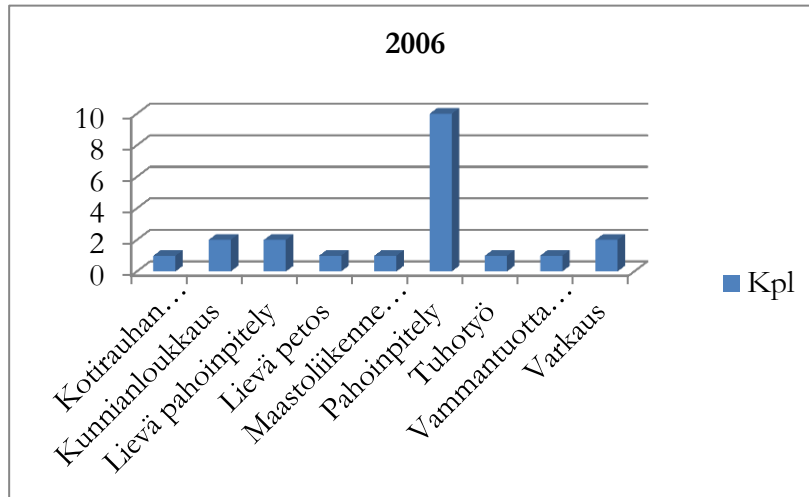
3.9 Kainuun aluetoimiston alueella tapahtuneet sovittelut

Kainuun aluetoimisto sijaitsee Kajaanissa. Kainuun aluetoimisto käsittelee Kajaanin, Kuhmon, Hyrynsalmen, Sotkamon, Suomussalmen, Paltamon, Puolangan ja Ristijärven sovittelutoiminnan aloitteet. Vaalan sovittelutoiminnasta vastaa Oulun keskustoimisto. (Sovitellaan 2008.)

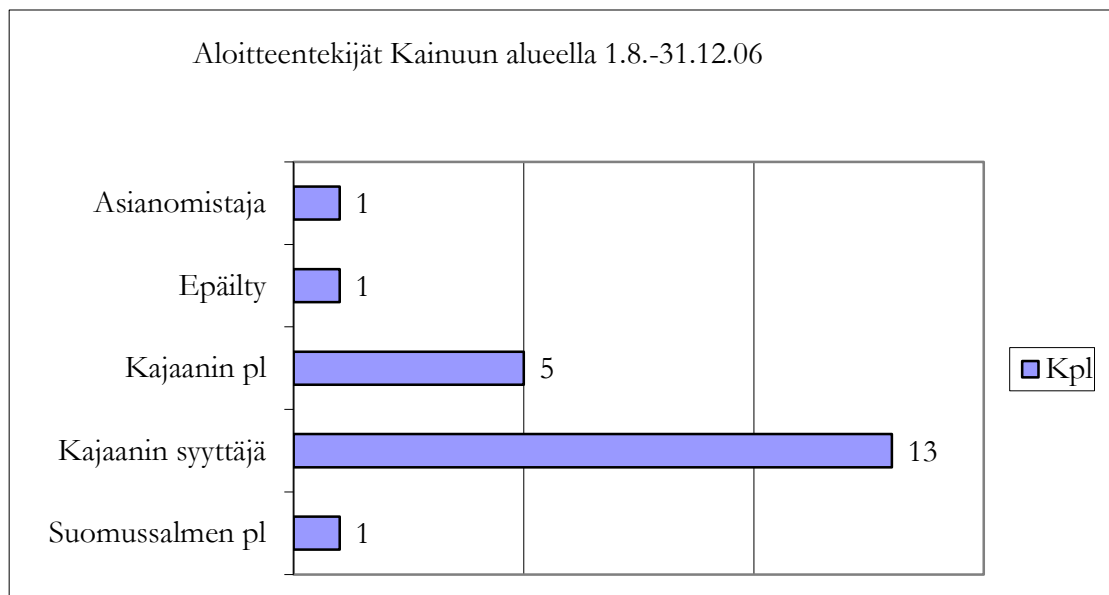
Kuvio 1. Epäiltyjen ikä prosentteina tekohetkellä 1.8. - 31.12.2006. (Sovittelutoimisto)

Kainuun sovittelutoimiston tilaston (kuvio 1.) mukaan kaikista sovittelussa olleista jutuista Kainuun alueella 1.8. -31.12.2006 oli nuorista rikoksesta epäillyistä alle 15 -vuotiaita kaksi henkilöä, 15 - 17 -vuotiaita oli viisi henkilöä ja 18 - 20 -vuotiaita oli seitsemän henkilöä. Loput sovittelussa olleista olivat aikuisia. Kokonaismäärä oli Kainuun alueella 27 kappaletta sovitteluja. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

Kuvio 2. Sovittelun rikosnimikkeet Kainuu 1.8.- 31.12.2006. (Sovittelutoimisto)

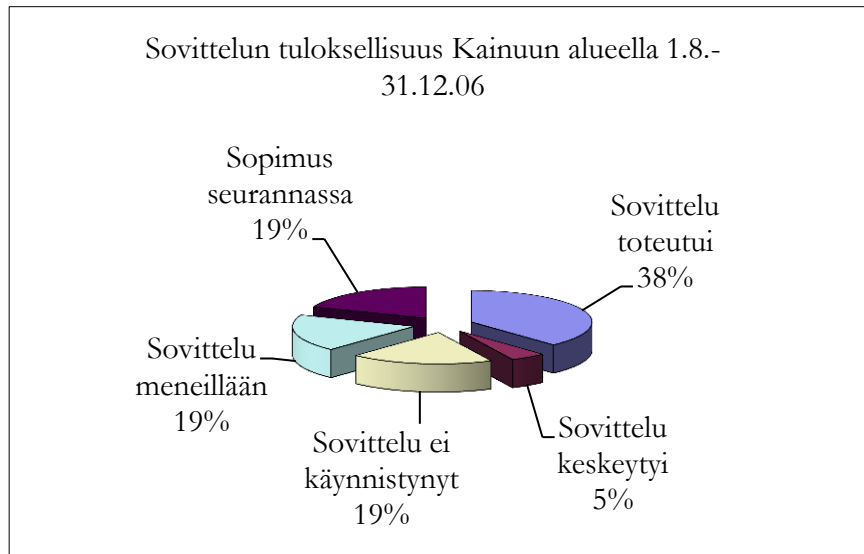
Sovittelussa olleista jutuista vuonna 2006 (kuvio 2.) oli eniten pahoinpitelyjä, joita oli yhteensä 10 kappaletta. Varkauksia, kunnianloukkauksia ja lieviä pahoinpitelyjä oli kaksi kappaletta kutakin. Vuoden 2006 sovittelutilastoissa ei ole eritelty nuoria rikoksesta epäiltyjä aikuisista. Kainuun alueella oli yhteensä 21 sovittelussa ollutta rikosta. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

Kuvio 3. Sovittelualoitteen tekijät 1.8.- 31.12.2006. (Sovittelutoimisto)

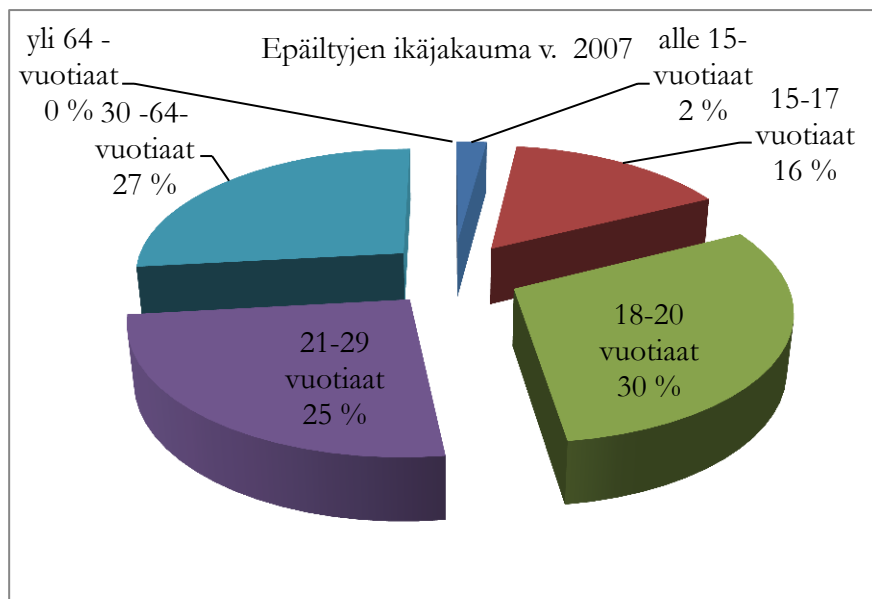
Sovittelualoitteita (kuvio 3.) tekivät eniten Kajaanin syyttäjä ja Kajaanin poliisi. Asianomistaja ja epäilty itse sekä Suomussalmen poliisi tekivät kukin yhden sovittelualoitteen. Yhteensä

Kainuun alueella tehtiin vuoden 2006 loppupuolella sovittelualoitteita 21 kappaletta. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

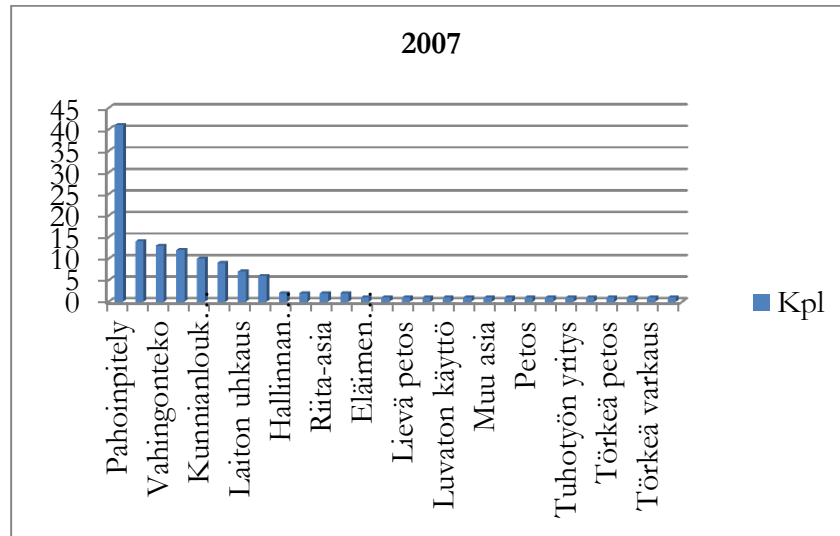
Kuvio 4. Sovittelun tulos 1.8. -31.12.2006. (Sovittelutoimisto)

Sovittelussa olleista 21 jutusta (kuvio 4.) 1.8. -31.1.2006 sovittelu toteutui 8 tapauksessa, sovittelu ei käynnistynyt tai sovittelu oli vasta meneillään neljässä tapauksessa. Sovittelusopimus oli seurannassa myös neljässä tapauksessa ja yhdessä tapauksessa sovittelu keskeytyi. Vuoden 2006 sovittelutilastoissa ei ole tiedossa minkälaisista rikoksista tulokset ovat syntyneet. Siksi ei ole tiedossa myöskään nuorten osuutta eikä lopullisten sopimusten toteutumista vuodelta 2006. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

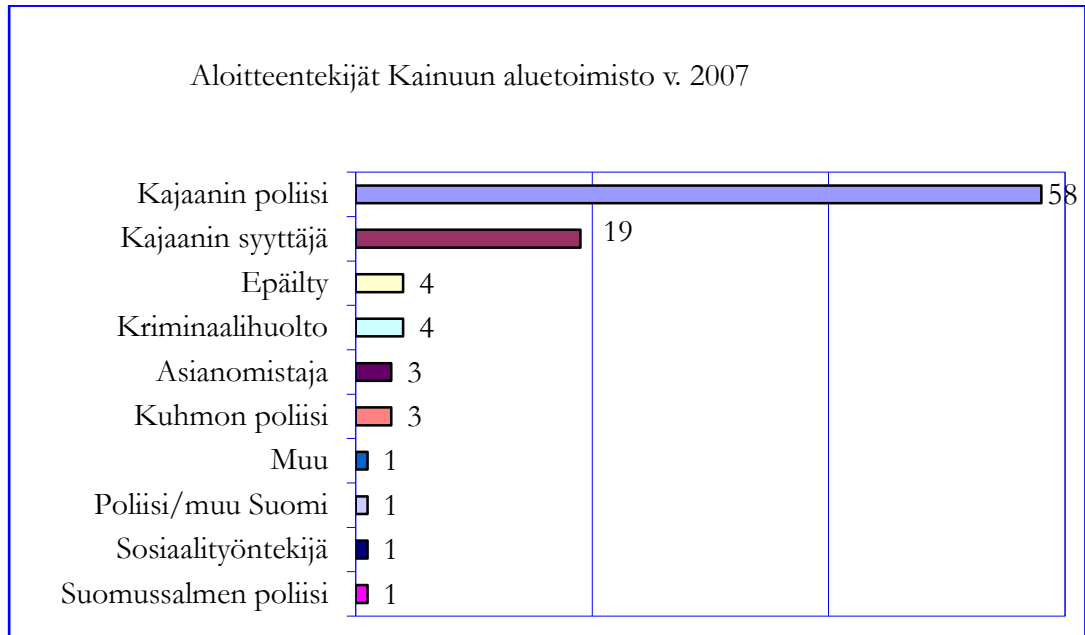
Kuvio 5. Epäiltyjen ikä prosentteina tekohetkellä v. 2007. (Sovittelutoimisto)

Kainuun alueen sovittelutoimiston tilaston (kuvio 5.) mukaan vuonna 2007 oli sovittelussa 142 juttua, joista nuorten osuus oli 68 tapausta. Alle 15 -vuotiaita epäiltyjä rikoksen tekohetkellä oli kolme henkilöä, 15 - 17 -vuotiaita oli 22 henkilöä ja 18 - 20 -vuotiaita 43 henkilöä. Nuorimmat rikoksesta epäillyt olivat 13 - 14 -vuotiaita ja he olivat syyllistyneet varkauksiin. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

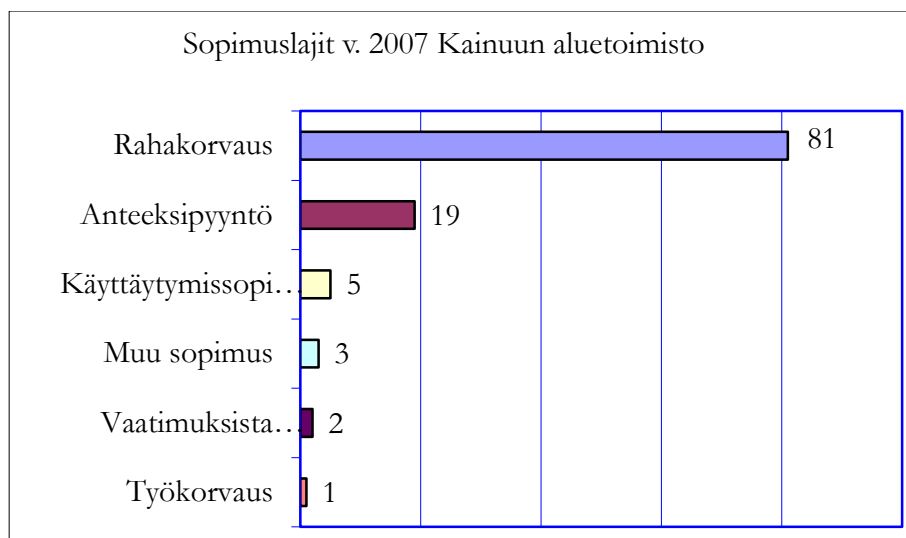
Kuvio 6. Sovittelun rikosnimikkeet Kainuu v. 2007. (Sovittelutoimisto)

Sovittelussa olleista rikosnimikkeistä (kuvio 6.) eniten nuorilla oli pahoinpitelyjä 22 kappaletta sekä lieviä vahingontekoja ja vahingontekoja 13 kappaletta. Muita rikosnimikkeitä nuorilla oli muun muassa varkauksia 14 kappaletta sekä luvattomia käyttöjä 7 kappaletta. Yhteensä Kainuun aluetoimistossa oli 136 rikosta sovittelussa. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

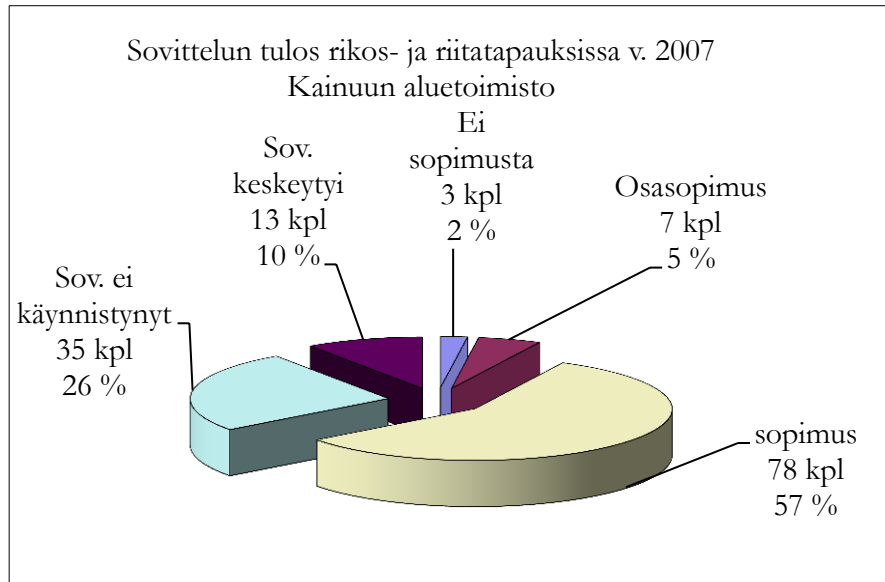
Kuvio 7. Sovittelualoitteentekijät Kainuu v. 2007. (Sovittelutoimisto)

Vuonna 2007 aktiivisimpana sovittelun aloitteentekijänä (kuvio 7.) oli Kajaanin poliisi, joka teki yli puolet kaikista sovittelualoitteista ja nuorten aloitteista 47 kappaletta. Kajaanin syyttäjä teki 7 sovittelualoitetta nuorten rikoksissa. Epäilty itse teki aloitteen kolmessa ja Kriminaalihuoltolaitos 4 tapauksessa. Sosiaalityöntekijä ja Suomussalmen poliisi tekivät kumpikin yhden aloitteen. Sovittelualoitteita tehtiin vuoden 2007 aikana yhteensä 95 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

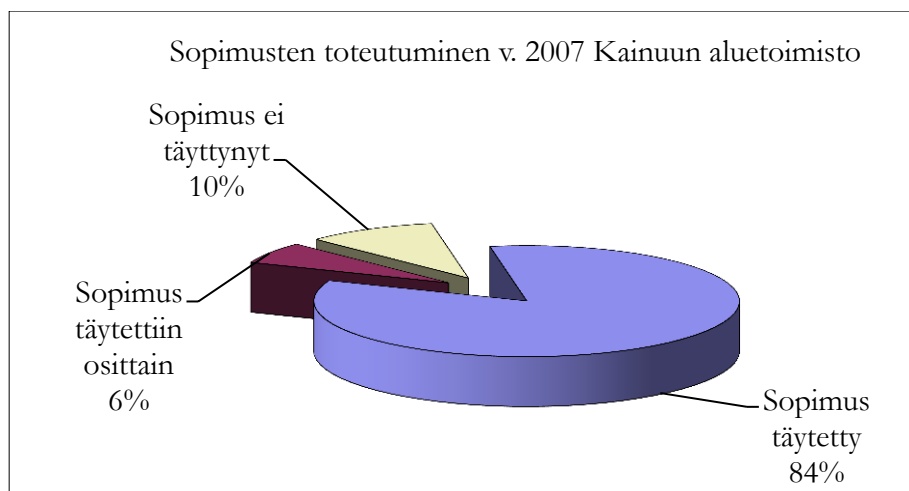
Kuvio 8. Sovittelun sopimuslajit Kainuu v. 2007. (Sovittelutoimisto)

Pääasiallisia sopimuslajeja nuorten sovittelussa (kuvio 8.) vuonna 2007 olivat 31 rahakorvausta ja 7 anteeksipyyntöä. Yhdessä nuoren tapauksessa luovuttiin vaatimuksista kokonaan. Käyttäytymissopimukset olivat käytössä aikuisten tapauksissa. Yhteensä sopimuslajeja oli 111 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

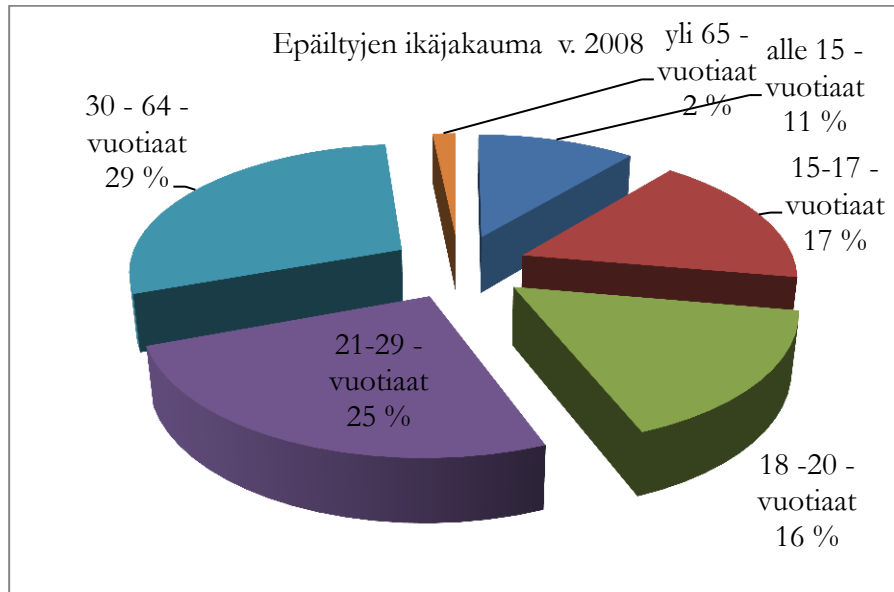
Kuvio 9. Sovittelun tulos v. 2007. (Sovittelutoimisto)

Kainuun aluetoimistossa vuoden 2007 aikana sovittelun tuloksia (kuvio 9.) syntyi yhteensä 136, joista sopimus jäi syntymättä vain 1 nuoren tapauksessa ja sopimus syntyi nuorten osalta 33 tapauksessa. Nuorten rikossovittelu ei käynnistynyt 8 tapauksessa ja sovittelu keskeytyi 7 tapauksessa. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

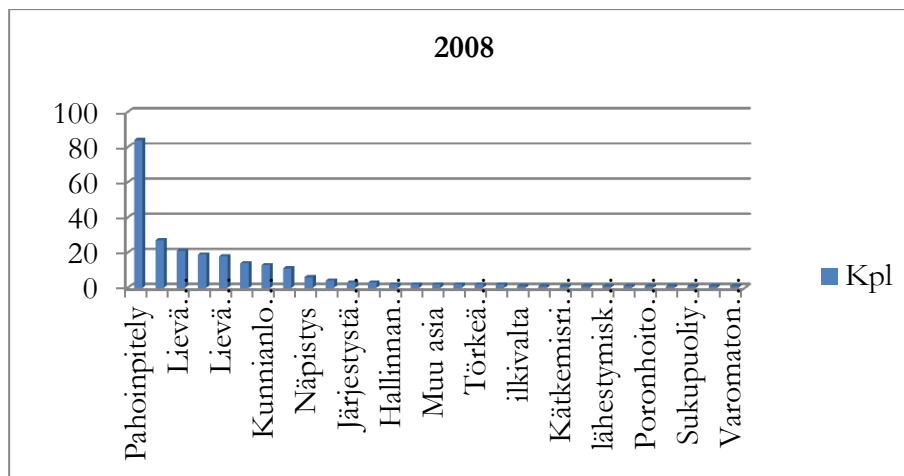
Kuvio 10. Sopimusten toteutuminen v. 2007. (Sovittelutoimisto)

Kainuun aluetoimistossa (kuvio 10) täytettiin sovittelusopimus 93 tapauksessa kaikista sopimuslajeista ja nuorten tapauksista sopimus täytettiin 25 tapauksessa. Anteeksiopynnöt ja rahakorvaukset pahoinpitelyissä olivat pääasialliset sopimuksen täyttymistavat. Sopimus täytettiin osittain kaikista tapauksista 7:ssä ja sopimus ei täytynyt 11 tapauksessa. Sovittelun toteutumisen tilaa ei tiedetä 4:ssä nuorten rikossovittelutapauksessa. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

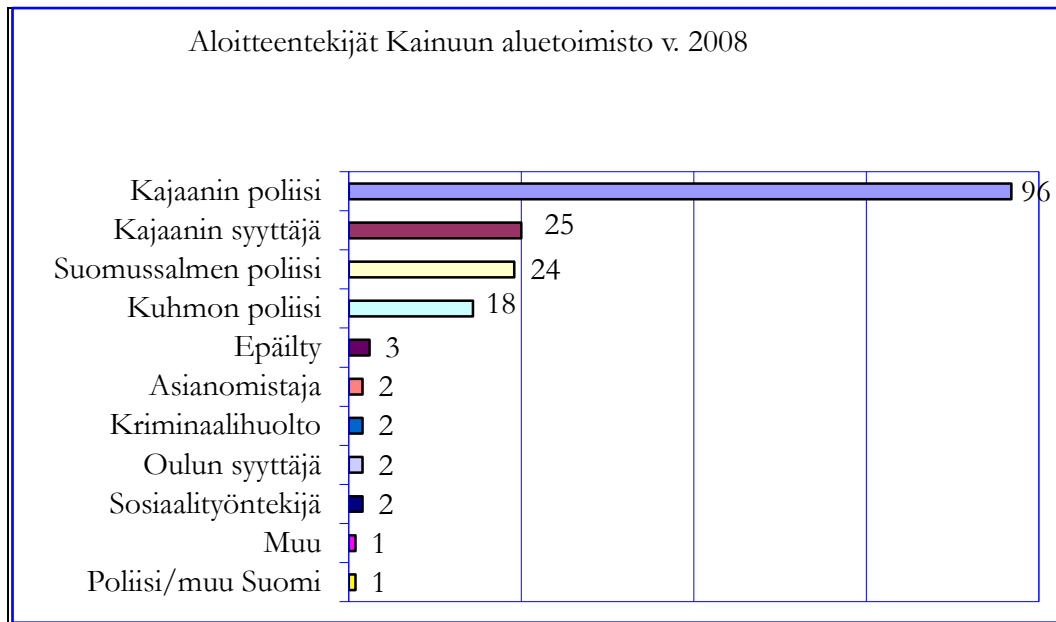
Kuvio 11. Epäiltyjen ikä prosentteina tekohetkellä Kainuu v. 2008. (Sovittelutoimisto)

Vuonna 2008 Kainuun alueella (kuvio 11.) oli 245 sovittelujuttua, joista rikosentekohetkellä alle 15 -vuotiaita oli 27 henkilöä, 15 -17 -vuotiaita oli 41 henkilöä ja 18 -20 -vuotiaita oli 40 henkilöä. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

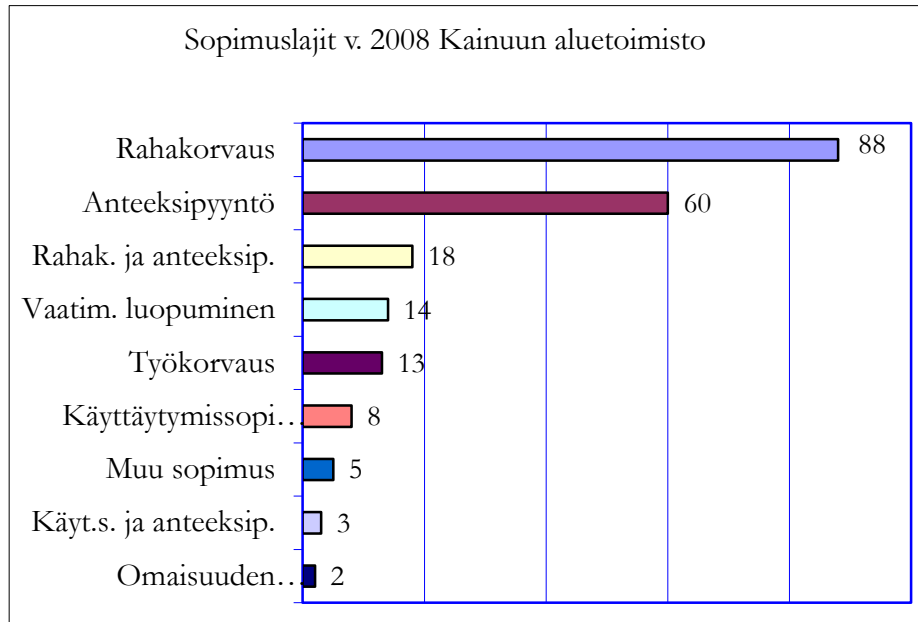
Kuvio 12. Sovittelun rikosnimikkeet Kainuu v. 2008. (Sovittelutoimisto)

Pääasiallisia rikosnimikkeitä (kuvio 12.) olivat pahoinpitelyt ja lievät pahoinpitelyt, joita nuorten epäillyksi oli 37 kappaletta, sekä muun muassa vahingontekoja 27 kappaletta ja varkauksia 19 kappaletta. Nuorimmat pahoinpitelyyn ja vahingontekoon syyllisiksi epäillyt olivat 8 - 10 -vuotiaita. Yhteensä rikosnimikkeitä oli 246 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

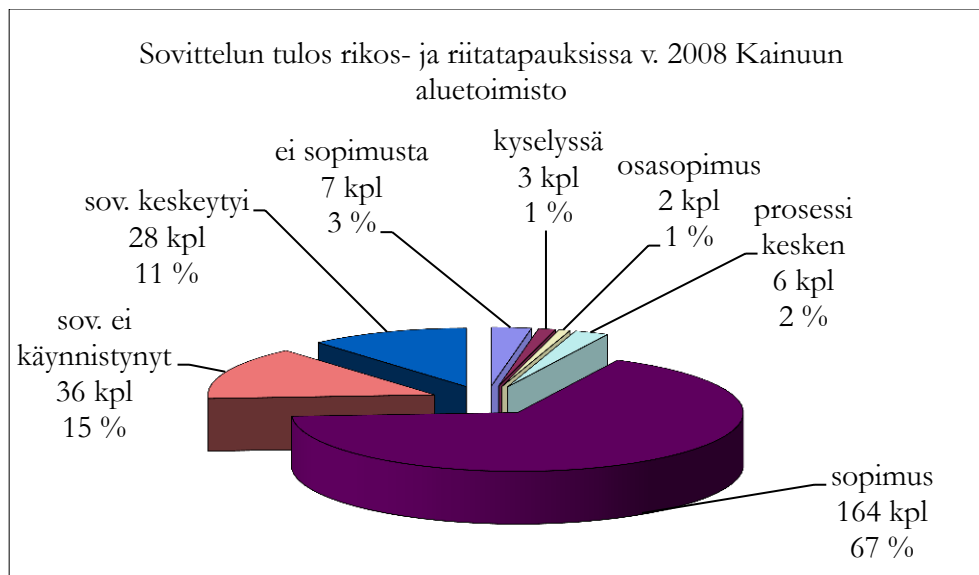
Kuvio 13. Sovittelualoitteentekijät Kainuu v. 2008. (Sovittelutoimisto)

Kajaanin poliisi teki yli 60 nuorten rikoksesta epäiltyjen sovittelualoitetta (kuvio 13.) ja Kajaanin syyttäjä 13 sovittelualoitetta. Kuhmon ja Suomussalmen poliisi sekä sosiaalityöntekijä tekivät myös muutamia nuorten sovittelualoitteita. Yhteensä Kainuun aluetoimistossa käsiteltiin 176 kappaletta sovittelualoitteita vuoden 2008 aikana. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

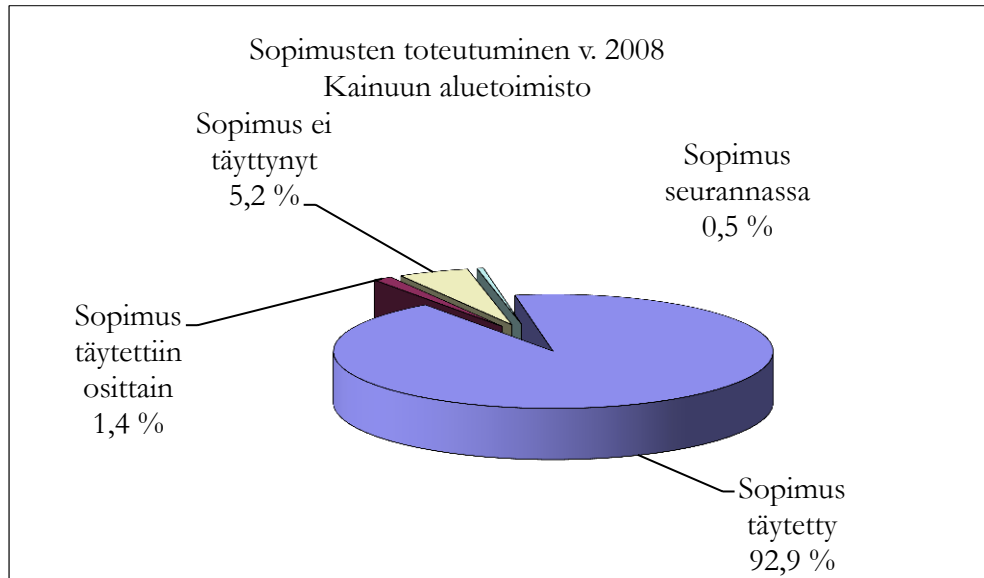
Kuvio 14. Sovittelun sopimuslajit Kainuu v. 2008. (Sovittelutoimisto)

Tavallisin sopimuslaji (kuvio 14.) nuorten pahoinpitelyrikoksista oli rahakorvaus noin 13 tapauksessa ja anteeksipyyntö rikoksen uhrilta 13 tapauksessa, sekä raha- ja anteeksipyyntö yhdessä. Työkorvauksia sovittiin nuorten kohdalla varkaus- ja vahingontekorikostapauksissa. Vaatimuksista luovuttiin 6 nuorten pahoinpitelytapauksessa. Yhteensä sopimuslajeja oli 211 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

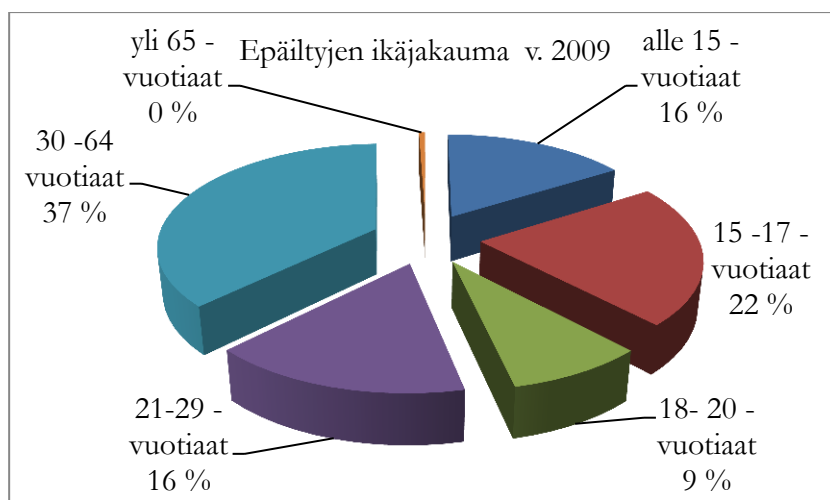
Kuvio 15. Sovittelun tulos 2008. (Sovittelutoimisto)

Sovittelun tuloksia (kuvio 15.) oli yhteensä 246 kappaletta, joista nuorten kohdalla päästiin sovittelusopimukseen noin 40 tapauksessa, joita olivat mm. pahoinpitelyt. Sopimukseen ei päästy yhdessä nuoren rikosasiassa. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

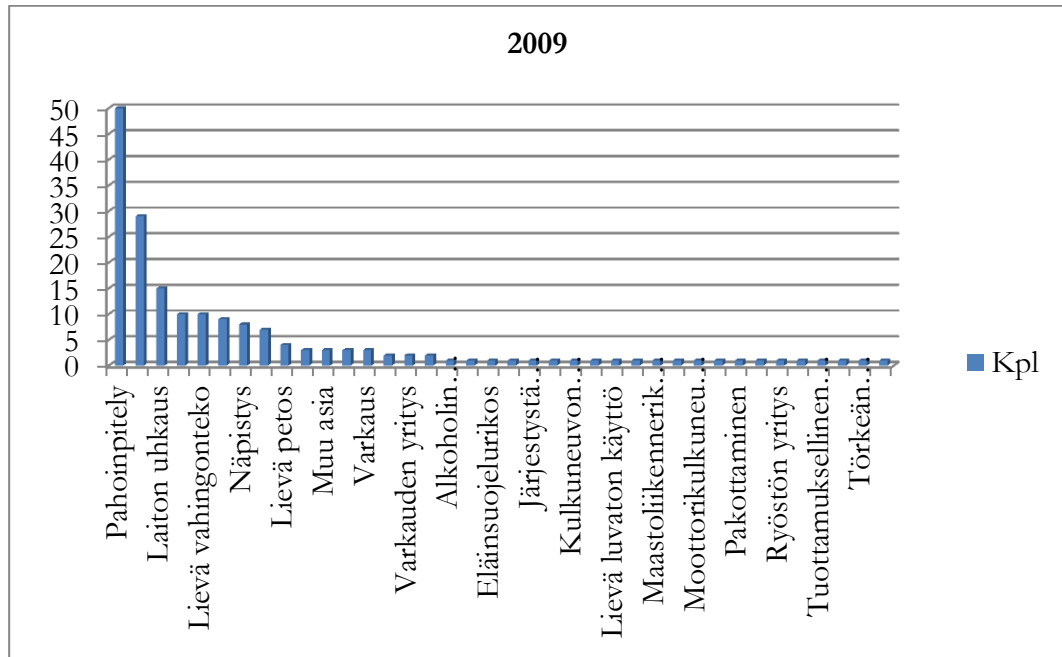
Kuvio 16. Sopimusten toteutuminen 2008. (Sovittelutoimisto)

Vuoden 2008 sopimuslajien (kuvio 16.) 211 kappaleen yhteismäärästä, täytettiin sopimus 196 tapauksessa, joista nuorten sovittelusopimuksia oli 60 kappaletta. Sopimus täytettiin osittain kolmessa tapauksessa ja kokonaismäärästä sopimus ei täyttynyt 9 tapauksessa. Sopimus ei täyttynyt 4 nuorten rikostapauksessa. Sopimus jäi seurantaan yhdessä tapauksessa kaikista sovittelulajeista. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

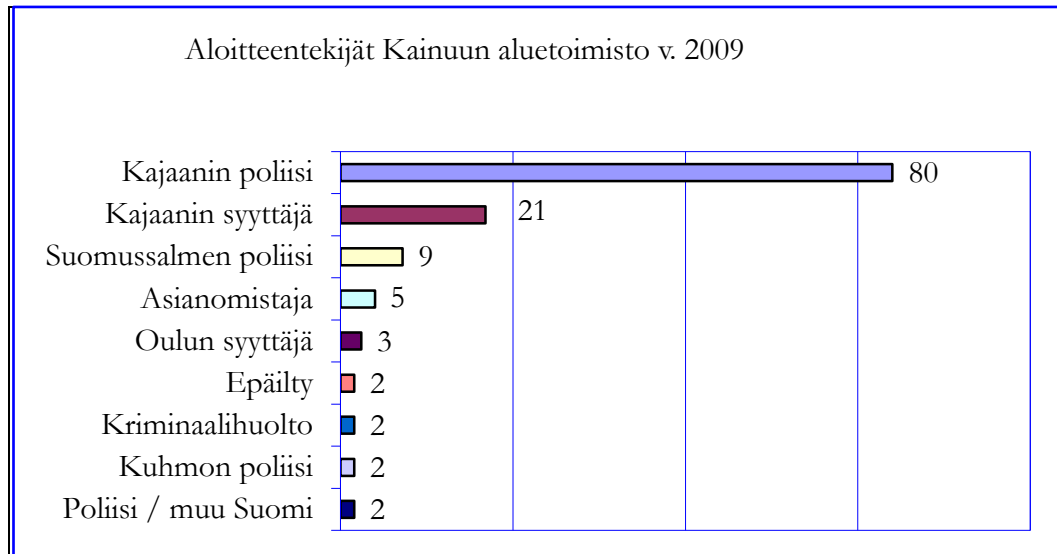
Kuvio 17. Epäiltyjen ikä prosentteina tekohetkellä Kainuu v. 2009. (Sovittelutoimisto)

Vuonna 2009 Kainuun alueen sovittelutoimiston tilastojen mukaan (kuviot 17.) sovittelujuttujen kokonaismäärä oli 187 kappaletta. Nuorten sovittelutapauksia oli 87 kappaletta. Alle 15 -vuotiaita epäiltyjä oli 30 henkilöä, 15 -17 -vuotiaita 41 henkilöä ja 18 -20 -vuotiaita oli 16 henkilöä. Nuorimmat tuhotyöstä ja vahingonteosta epäillyt olivat 9 -10 -vuotiaita. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

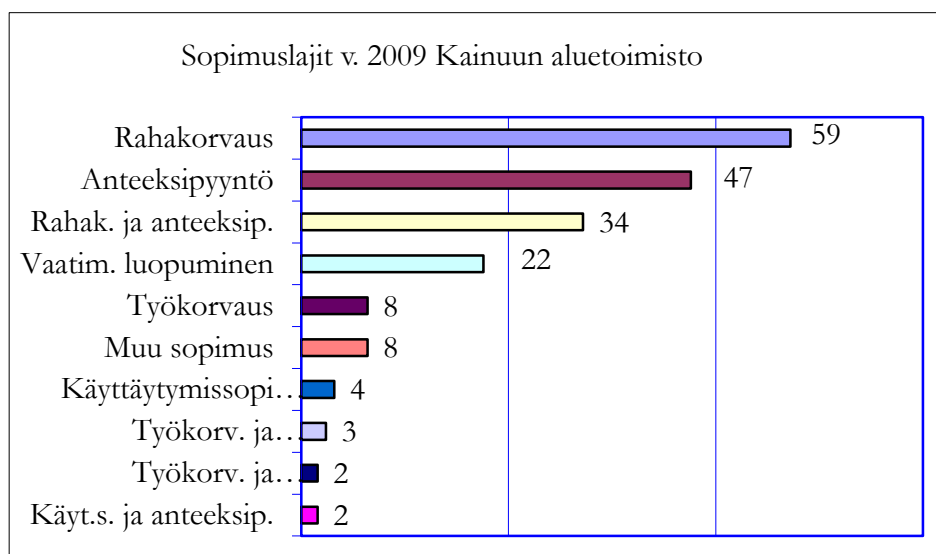
Kuvio 18. Sovittelun rikosnimikkeet Kainuu v. 2009. (Sovittelutoimisto)

Yleisin rikosnimike vuonna 2009 (kuviot 18.) oli pahoinpity, joita oli 50 kappaletta. Nuorten tekemiä pahoinpityepäilyjä oli yhteensä 17 kappaletta ja vahingontekoja 17 kappaletta. Nuorten näpistystapauksia oli 6 kappaletta ja varkauksia 3 kappaletta. Yhteensä rikosnimikkeitä oli 182 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

Kuvio 19. Sovittelualoitteentekijät Kainuu v. 2009. (Sovittelutoimisto)

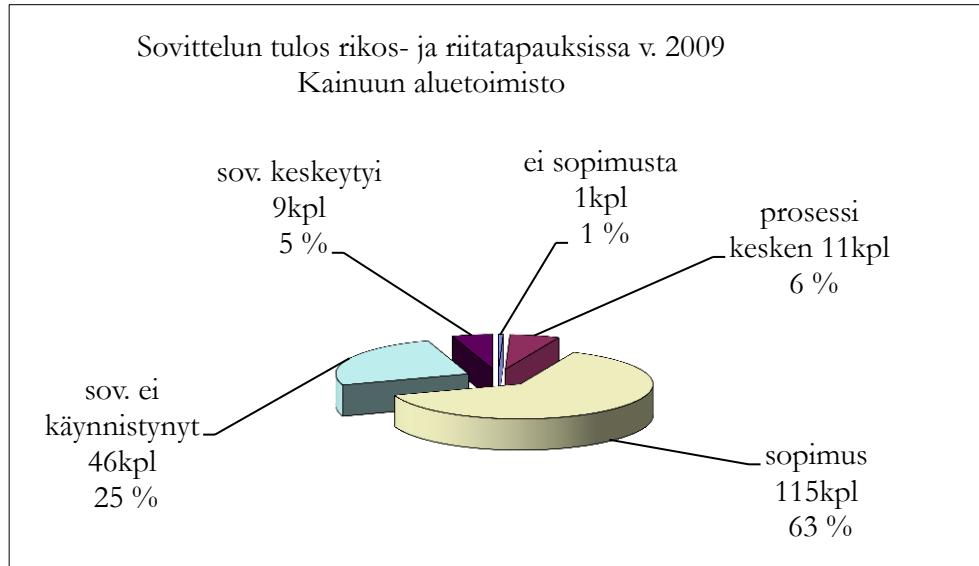
Sopimusaloitteita (kuvio 19.) oli Kainuun sovittelutoimistossa yhteensä 126 kappaletta, joista nuorten sovitteluja Kajaanin poliisi teki 60 kappaletta. Kajaanin syyttäjä teki nuorten rikosepäilyistä 13 sovittelualoitetta. Myös kaksi asianomistajaa sekä yksi epäilty tekivät aloitteet sovitteluun. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

Kuvio 20. Sovittelun sopimuslajit Kainuu v. 2009. (Sovittelutoimisto)

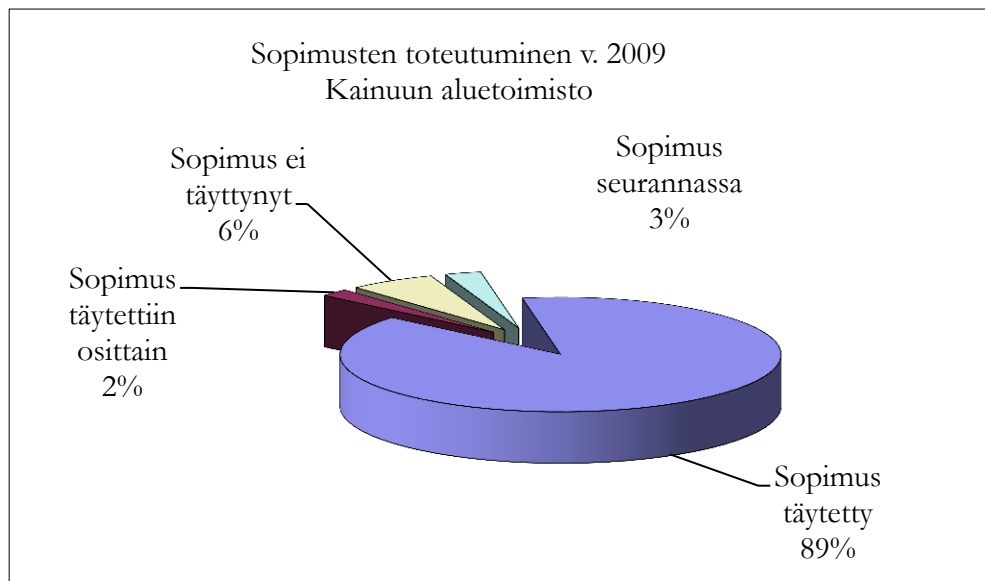
Yleisimmät sovittelun sopimuslajit (kuvio 20.) nuorten rikoksista olivat edelleen pahoinpiteilyissä sekä vahingonteoissa rahakorvaukset ja anteeksi pyynnöt 13 kappaletta, sekä työkorvaukset vahingonteoissa. Yhteensä sopimuslajeja oli Kainuussa 189

kappaletta. Vaatimuksista luopumisia pahoinpitelytapauksissa oli nuorten osalta 4 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

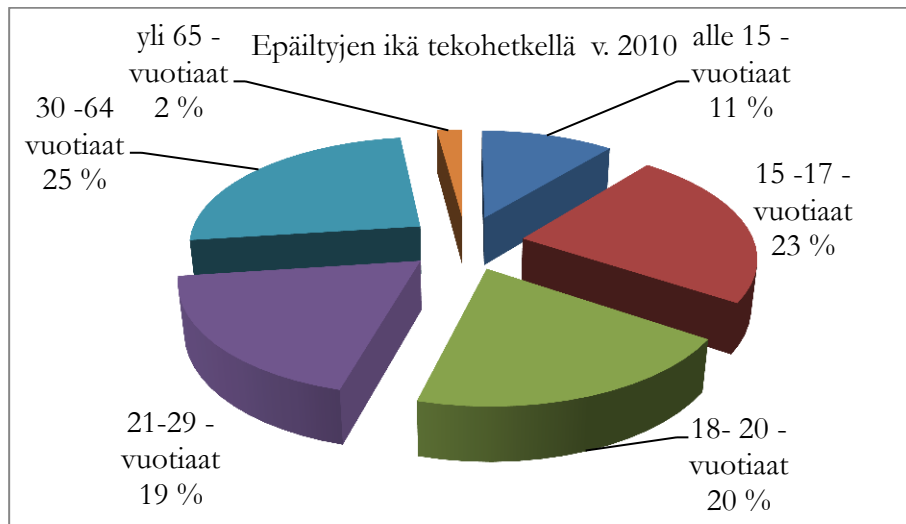
Kuvio 21. Sovittelun tulos 2009. (Sovittelutoimisto)

Sovittelussa päästiin (kuvio 21.) sopimukseen 48:ssä nuorten tekemiksi epäilyssä tapauksessa, jotka sisälsivät mm. pahoinpitelyjä ja vahingontekoja. Sovittelua ei käynnistetty 17 nuorten tapauksessa. Sovittelu jäi kesken 4:ssä nuorten sovittelutapauksessa. Yhteensä sovittelun tuloksia oli 182 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

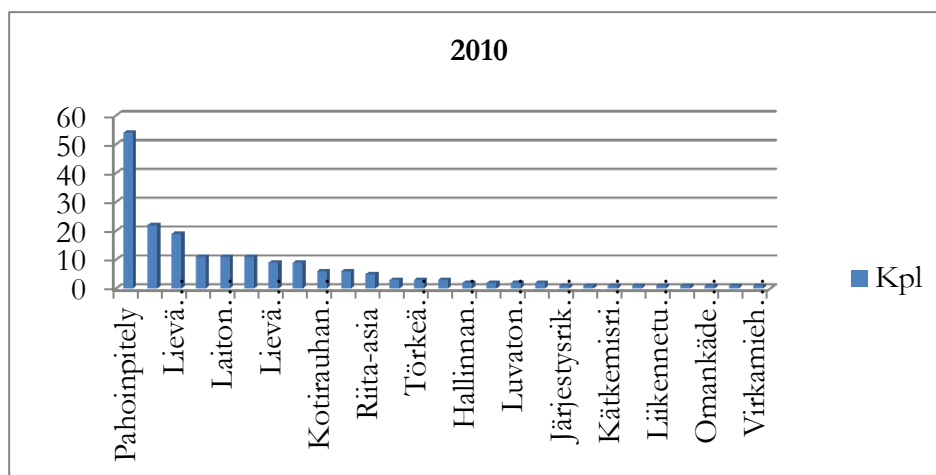
Kuvio 22. Sopimusten toteutuminen 2009. (Sovittelutoimisto)

Sopimuslajien 189 kappaleen yhteismäärästä sopimuksia täytettiin yhteensä 168 tapauksessa. Sopimus täytettiin osittain 4 tapauksessa ja sopimus ei täytynyt 12 tapauksessa, sekä sopimus jäi seurantaan 5 tapauksessa. Nuorten sopimuksia täyttyi tilastosten mukaan 41 kappaletta ja vaatimuksista luovuttiin 7 nuoren tapauksessa. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

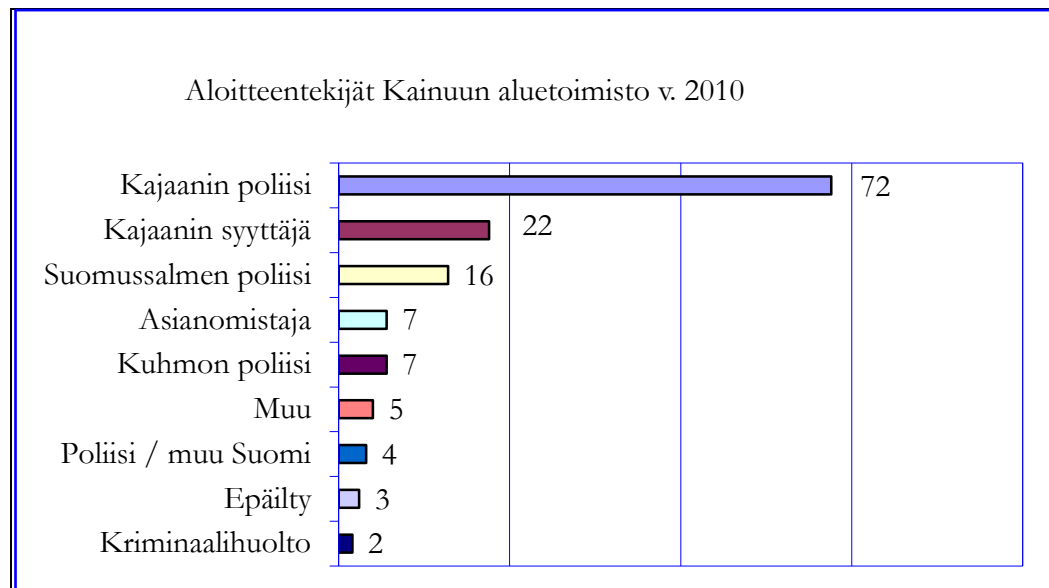
Kuvio 23. Epäiltyjen ikä prosentteina tekohetkellä Kainuu v. 2010. (Sovittelutoimisto)

Vuonna 2010 Kainuun alueen sovittelutoimistossa oli tilastojen (kuviot 23.) mukaan 192 sovittelujuttua, joista nuorten epäiltyjen sovittelutapauksia oli 104 kappaletta. Alle 15 -vuotiaita epäiltyjä oli 21 henkilöä, 15 - 17 -vuotiaita 45 henkilöä ja 18 - 20 -vuotiaita oli 38 henkilöä. Nuorimmat näpistysrikoksesta epäilty olivat 9 – 11 -vuotiaita. 18 - 20 -vuotiaat syyllistyivät pahoinpitelyihin. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

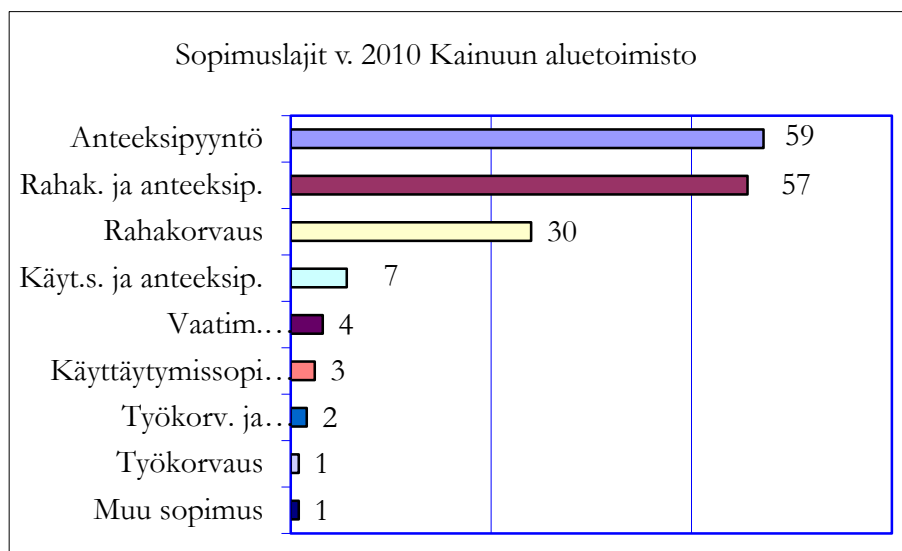
Kuvio 24. Sovittelun rikosnimikkeet Kainuu v. 2010. (Sovittelutoimisto)

Nuorten epäiltyjen (kuvio 24.) vahingontekoja oli 14 kappaletta, pahoinpitelyjä 42 kappaletta sekä kotirauhan rikkomistapauksia ja kunnianloukkauksia 10 kappaletta. Näpistyksiä ja varkauksia oli nuorten epäiltyinä yhteensä 13 kappaletta. Yhteensä rikosnimikkeitä oli vuonna 2010 sovittelussa 189 kappaletta. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012)

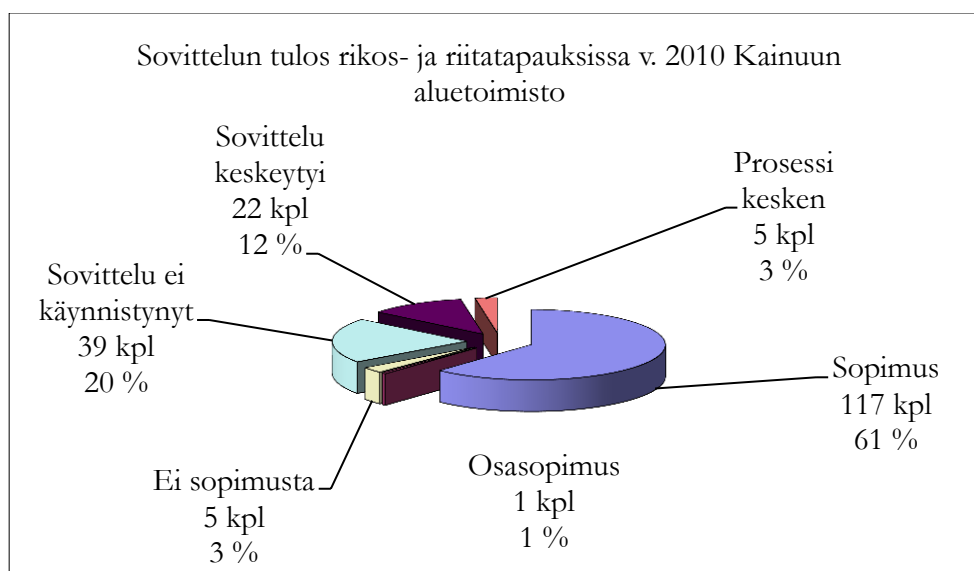
Kuvio 25. Sovittelualoitteentekijät Kainuu v. 2010. (Sovittelutoimisto)

Sovittelualoitteita (kuvio 25.) Kainuun aluetoimistossa oli yhteensä 138 kappaletta, joista Kajaanin poliisi teki nuorten rikosepäilyistä 50 sovittelualoitetta. Syylliseksi epäilty nuori itse oli tehnyt 3 sovittelualoitetta, jotka kaikki koskivat kunnianloukkaustapauksia. Kajaanin syyttäjä oli tehnyt 5 nuorten rikossovittelualoitetta. Kuhmon poliisi teki yhden ja Suomussalmen poliisi 7 nuorten sovittelualoitetta. Vain yhden sovittelualoitteen oli tehnyt asianomistaja itse. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

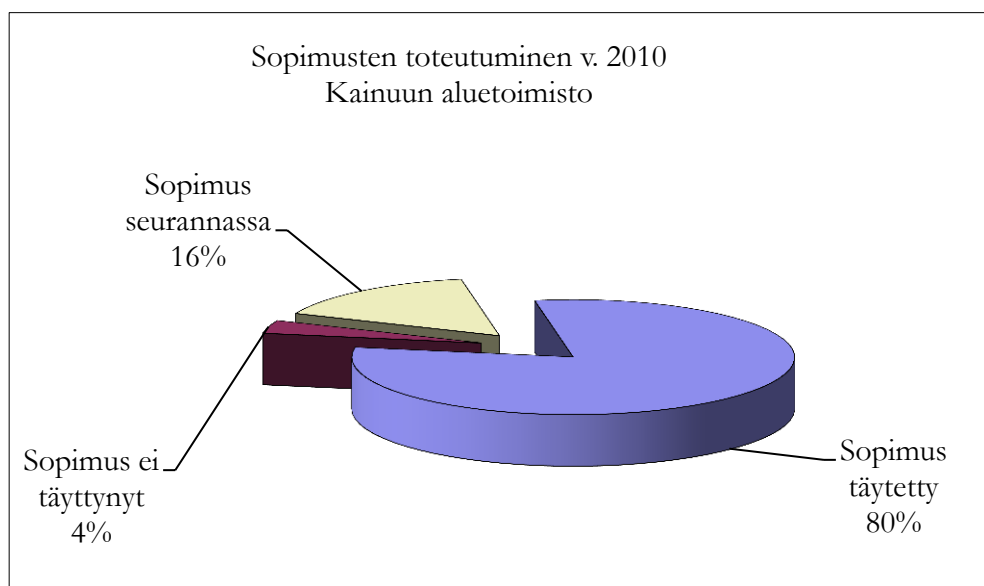
Kuvio 26. Sovittelun sopimuslajit Kainuu v. 2010. (Sovittelutoimisto)

Yleisimmät sopimuslajit (kuviota 26.) nuorten sovitteluissa olivat rahakorvaukset 20 kappaletta pahoinpitelyistä ja vahingonteosta, anteeksi pyynnöt 26 kappaletta pahoinpitelyistä, sekä anteeksi pyynnöt kunnianloukkauksista. Yhteensä sopimuslajeja oli 164 kappaletta. (Kainuun sovittelutoimisto 2012.)

Kuvio 27. Sovittelun tulos 2010. (Sovittelutoimisto)

Nuorten sovittelun tuloksena syntyi vahingonteosta ja pahoinpitelyistä sopimuksia 41 kappaletta sekä kunnianloukkauksista 9 kappaletta. Muut sovittelun tulokset olivat aikuisten sovittelutapauksia. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

Kuvio 28. Sopimusten toteutuminen 2010. (Sovittelutoimisto)

Vuonna 2010 kaikista 164 sopimuslajista täyttyi sopimus (kuvio 28.) 56 tapauksessa nuorten sovitteluista ja sopimusta ei täytetty kahdessa tapauksessa. Yleisimmät täyttyneet sopimukset olivat anteeksipyyntöjä. Myös aikuisten sovittelutapausten sopimukset olivat täyttyneitä anteeksipyyntöjä. (Kainuun Sovittelutoimisto 2012.)

Kainuun Sovittelutoimiston vuoden 2006 tilastot ovat vain osasta vuotta, eikä nuorten osuutta sovitteluissa ole eritelty aikuisista. Tilastojen kokonaisvertailu on siksi puutteellinen vuosiin 2007 - 2010 verrattuna. Sovittelutilastojen välillä on lukumäärissä eroja, koska sama sovittelunumero voi sisältää usean epäillyn nuoren sovittelun. Samoin myös sama nuori voi olla vuoden aikana tilastoissa epäiltynä useista rikoksista ja sisältyä siksi tilastoihin useita kertoja. Sovittelutoiminnan alkuvuosina oli alle 15 -vuotiaiden osuus sovittelussa vähäinen, mutta alaikäisten nuorten osuus alkoi kasvaa vuodesta 2008 moninkertaiseksi. Ikävälillä 15 – 20 -vuotiaiden osuus sovittelussa kasvoi vuonna 2008 miltei kaksinkertaiseksi edellisvuoteen verrattuna. Suurin osa vuoden 2008 sovittelujutuista oli kuitenkin aikuisten sovittelutapauksia. Nuorimmat sovittelussa olleista olivat pahoinpitelystä ja vahingonteosta epäiltyjä 8 - 10 -vuotiaita.

Yleisimmät vuosina 2006 - 2010 sovittelussa olleet nuorten rikokset olivat pahoinpitelyjä tai lieviä pahoinpitelyjä sekä vahingontekoja. Vuonna 2010 tuli uutena rikosnimikkeenä kunni-

anloukkaukset ja kotirauhan rikkomiset. Kunnianloukkauksiin nuoret syyllistyvät usein netti-kirjoittelujen vuoksi. Suurin osa kaikista aloitteista, niin nuorten kuin aikuistenkin sovittelutapauksiin, tuli Kajaanin syyttäjältä sekä Kajaanin poliisilta. Kriminaalihuoltolaitos ja sosiaalityöntekijä tekivät vain joitakin nuorten sovittelualoitteita. Pääpaino sovittelualoitteista vuosina 2007 - 2010 oli viranomaisilla, johtuen aikuisten suuresta sovitteluun johtaneiden tapaus-ten osuudesta. Sovittelualoittemäärät olivat nuorten osalta suurimmat vuonna 2008 ja laskivat seuraavina vuosina useilla kymmenillä kappaleilla.

Yleisimmät sovittelun sopimuslajit nuorten rikoksista olivat joko rahakorvaukset uhrille, tai sekä rahakorvaukset että anteeksipyyntö rikoksen uhrilta. Usein syynä olivat pahoinpitelyt sekä vahingonteot. Myös työkorvauksia nuorten vahingonteosta sovittiin syyllisen ja vahingonkärsineen välillä. Käyttäytymissopimukset olivat tavallisia aikuisten välisissä sovitteluissa. Sopimusten toteutumismäärät kasvoivat vuosittain. Sovitteluja aloitettiin, sovittelusopimuksia syntyi ja sopimuksia täyttyi vuosien 2007 - 2009 aikana useimmissa nuorten sovittelutapa-uksissa, mutta vuonna 2010 suurin osa sovittelutapauksista oli aikuisten välisiä lähisuhdevä- kivalta -sopimuksia.

Sovittelutapausmääristä voidaan päätellä sovittelutoiminnan tarpeellisuus Kainuussa. Myös täyttyneet sopimukset ja osa-sopimukset ovat osoittaneet, että sovittelutoiminta on ollut Kainuussa vilkasta. Sovittelutapaamiset ovat myös tuottaneet hyvin tulosta. Alle 15 - vuotiaiden nuorten osuuden kasvu vuosien 2008 - 2009 aikana on yksi näkyvä seikka sovitte- lutilastossa, mutta myös nuorten osuuden yleinen kasvu sovittelun kokonaismäärissä tutki- musvuosina kiinnittää huomion. Kuitenkin nuorten osuus kaikista Kainuun Sovittelutoimis- ton vuosien 2006 - 2010 sovittelutapauksista on ollut vain puolet. Nuorten osalta Kainuun sovittelutilastot osoittavat sovittelualoitteiden, saavutettujen sopimusten ja niiden toteutu- misten mukaan, että sovittelu on löytänyt hyvin paikkansa Kainuussa. Nuorten rikoskierteen katkaisusta tai rikosten uusimisista ei Kainuun Sovittelutoimiston tilastoista kuitenkaan löydy tietoa.

4 NUORISOTYÖTTÖMYYS

Nuorisotyöttömyydellä tarkoitetaan yleensä alle 20 -vuotiaiden tai alle 24 -vuotiaiden työttömyyttä. Nuorisotyöttömyyden tulkinta voi olla vaikeaa, koska työmarkkinoilla nuoret ovat liikkuvampia kuin varttuneemmat. Opiskelun päättäminen ja uran valinta merkitsevät työn etsintää ja työn vaihtamista. Monet nuoret muuttavat pois kotiseudultaan. Nuorisotyöttömyyden ilmentyminen, mikäli se on seurausta nuorille tyypillisestä liikehännästä työmarkkinoilla, ei välttämättä ole kovin negatiivinen asia. Nuorisotyöttömyys tulee vakavaksi silloin, kun nuori ei vähäisen koulutuksen tai puutteellisen työkokemuksen vuoksi pääse lainkaan alkuun työelämässä. Koska varsin moniin töihin vaaditaan työkokemusta, ei täysin vailla työkokemusta oleva nuori ole vahvoilla kilpailtaessa työpaikoista. Erityisesti korkean työttömyyden aikana on reservissä tarjolla runsaasti kokenutta työvoimaa. Tällöin työnantajan kannalta on helpompaa ottaa töihin työtä vailla oleva ammattilainen, kuin alkaa kokemattoman nuoren perehdyttäminen työtehtäviin. (Tilastokeskus 2011.)

4.1 Työllisyystilanne Kainuussa

Kainuussa oli vuonna 2006 Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kuntapohjaisen vuosikeskiarvon mukaan 15 - 24 -vuotiaita nuoria työttömänä 750 henkeä. Nuorten työttömyysaste kaikista työttömistä oli 11,9 %. Vaikein työllisyystilanne nuorilla oli Kajaanissa, jossa työttömänä oli 420 henkeä. Kuhmossa oli samaan aikaan työttömänä 97 nuorta ja Suomussalmella 67 nuorta. Hyrynsalmella oli työttömänä 16 nuorta, Paltamossa 24, Puolangalla 25 ja Ristijärvellä 7. Sotkamossa työtä vailla oli 55 nuorta, Vaalassa 27 ja Vuolijoenlailla 12. Koko Kainuussa oli työttömänä 6305 henkeä ja työttömien osuus työvoimasta oli 16,4 %. Huonoin työllisyystilanne Kainuussa vuonna 2006 oli Hyrynsalmella, jossa työttömien osuus työvoimasta oli 20,8 % sekä Puolangalla 20,4 %. Avoimia työpaikkoja oli TE -keskuksessa 343 kappaletta. (TEM 2007.)

Vuonna 2007 TEM:n Työnvälitystilaston mukaan Kainuun TE -keskuksessa oli nuoria työttömiä työnhakijoita 640 henkeä. Nuorten työttömyysaste vuonna 2007 oli 11,7 % Kainuun työttömistä työnhakijoista, joita oli yhteensä 5464 henkeä. Työttömien osuus työvoimasta oli koko Kainuussa 14,1 %. Eniten nuoria oli työttömänä Kajaanissa 391 henkeä ja Kuhmossa

72 henkeä sekä Sotkamossa 49 henkeä. Hyrynsalmella oli nuoria työttömiä työnhakijoita 16, Paltamossa 22 ja Puolanka 21. Ristijärvellä oli työtä vailla 5, Suomussalmella 47 ja Vaalassa 17 nuorta. Vuolijoki oli yhdistetty Kajaanin työttömyyslukuihin. Avoimia työpaikkoja oli 452 kappaletta Kainuun TE -keskuksessa. Kainuussa huonoin työllisyystilanne oli vuonna 2007 Puolangalla, jossa 18,9 % työvoimasta oli työttömänä. (TEM 2008.)

TEM:n vuoden 2008 tilastojen mukaan oli Kainuussa nuoria työttömiä työnhakijoita 599 henkeä ja nuorten työttömyysaste oli 11,9 % kaikista työttömistä. Kajaanissa oli 368 nuorta työtöntä työnhakijaa, Kuhmossa 67 ja Suomussalmella 49. Hyrynsalmella oli 15 nuorta työtöntä työnhakijaa, Paltamossa 26, Puolangalla 16 ja Ristijärvellä 4. Sotkamossa oli nuoria työttömänä 39 ja Vaalassa 16. Yhteensä työttömiä työnhakijoita oli Kainuussa 5019 ja työttömien osuus työvoimasta oli 13 %. Avoimia työpaikkoja oli TE -keskuksessa 406 kappaletta. Vuonna 2008 huonoin työllisyystilanne Kainuussa oli Kuhmossa, jossa 17,2 % työvoimasta oli työttömänä. (TEM 2009.)

Kainuun TE – keskuksessa oli vuonna 2009 työttömänä työnhakijana nuoria 713 henkeä, ja nuorten työttömyysaste oli 12,7 % kaikista työttömistä. Kaikkiaan työttömänä oli Kainuussa 5627 henkeä ja työttömien osuus työvoimasta oli 14,8 %. Kajaanissa oli nuoria työttömänä 448 henkeä, Kuhmossa 80 ja Sotkamossa 52. Hyrynsalmella oli työttöminä työnhakijoina nuoria 18, Paltamossa 25 ja Puolangalla 14. Ristijärvellä oli 9 nuorta vailla työtä ja Suomussalmella 51 sekä Vaalassa 16. Huonoin työllisyystilanne Kainuussa oli edelleen Kuhmossa, jossa työttömien osuus työvoimasta oli 19,2 %. Avoimia työpaikkoja oli 341 kappaletta. (TEM 2010.)

Vuonna 2010 oli Kainuun TE -keskuksessa työttömänä työnhakijana nuoria 644 henkeä. Nuorten työttömyysaste oli 12,7 % kaikista työttömistä. Työttömänä oli Kainuussa yhteensä 5067 henkeä. Työttömien osuus työvoimasta oli 13,7 %. Eniten nuoria työttömiä työnhakijoita oli Kajaanissa, jossa heitä oli 407. Kuhmossa oli 73 ja Suomussalmella 49 nuorta työnhakijaa. Hyrynsalmella oli nuoria työttömänä 18, Paltamossa 14 ja Puolangalla 13. Ristijärvellä oli 5, Sotkamossa 47 sekä Vaalassa 18 nuorta työtöntä työnhakijaa. Huonoin työllisyystilanne Kainuussa oli edelleen Kuhmossa, jossa oli työttömien osuus työvoimasta 17,1 %. Avoimia työpaikkoja oli Kainuussa 297 kappaletta. (TEM 2011.)

Kainuun työllisyystilanteeseen vaikutti vuosien 2006 - 2010 aikana eniten UPM:n paperitehtaan lakkauttaminen joulukuussa 2008, yleensä lomautukset yrityksissä sekä Talvivaaran kai-

vosyhtiön tuleminen Vuokattiin vuonna 2007. Valtaosa Kainuun työttömistä oli yli 50 - vuotiaita, eikä heidän ammattirakenne ja koulutusaste vastannut TE -keskuksen työllisyyskat- sausten 2007 - 2010 mukaan kovin hyvin silloista työvoiman kysyntää. Työttömyys väheni ja lisääntyi kausivaihtelujen mukaan kuukausittain vuoden aikana. Kuitenkin samanaikaisesti, kun työvoiman kysyntä kasvoi, supistui uuden työvoiman tarjonta, eikä uutta nuorta työvoi- maa tullut samalla kun ikääntyviä vetäytyi eläkkeelle. Tämän vuoksi suurista työttömyyslu- vuista huolimatta Kainuun yrityksillä oli työvoiman saatavuudessa ongelmia. Vuonna 2007 Vuokattiin perustettu Talvivaaran kaivosohjelma paransi työllisyystilannetta koko Kainuussa, etenkin Sotkamossa, mutta työttömien ammattirakenne hidasti kehitystä. Laman aiheuttami- en lomautusten jatkuessa Kainuun yrityksissä vuonna 2009, huonontui kokonaistyöllisyysti- lanne uudelleen. (Kainuun TE 2007 -2009.)

Nuorten työllisyystilanteeseen vaikutti pääasiassa yritysten irtisanomiset sekä lomautukset, eikä nuorten ammattitaito työkokemuksen puuttuessa useinkaan riittä kilpailussa työpaikoista. Myös joidenkin koulutusalojen lopettamiset sekä uusien ammattialojen hidas kehitys vaikeut- tavat nuorten työllistymistä. Lisäksi työnantajien haluttomuus palkata nuoria työntekijöitä hidastaa nuorten ammattiin valmistuneiden työllistymistä. Huono työllisyystilanne pienessä Kainuun kunnassa, kuten Hyrynsalmi tai Puolanka, näkyy myös nuorten huonona työllisyys- tilanteena. Kun nuoret eivät työllisty omalla paikkakunnalla, on tästä seurauksena ammattitai- toisten nuorten muutto muualle, eivätkä työnantajat saa tarvitsemaansa työvoimaa.

5 KAINUUN NUORTEN RIKOKSET TILASTOJEN KAUTTA

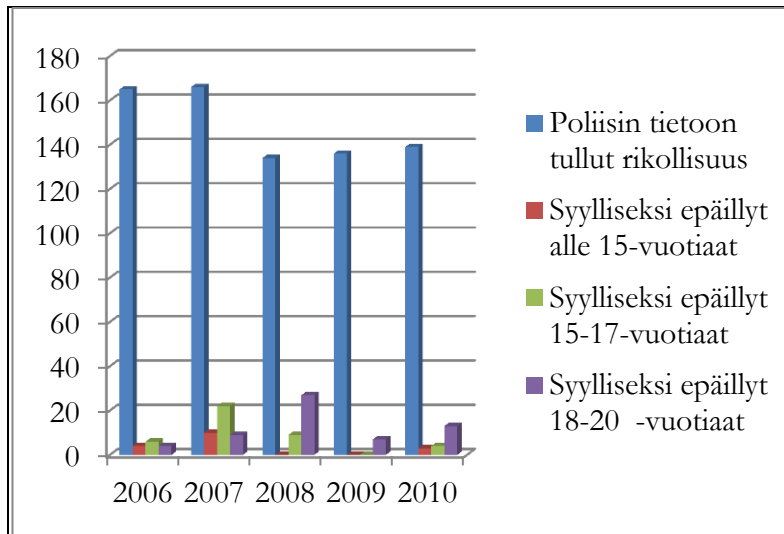
Kainuun maakuntaan kuuluvat seuraavat kunnat: Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi sekä Vaala. (Kainuu 2010.)

Kainuun poliisilaitos aloitti toimintansa vuoden 2009 alussa, jolloin uuteen poliisilaitokseen yhdistyivät Kajaanin, Suomussalmen ja Kuhmon kihlakunnan poliisilaitokset. Muutos oli osa valtakunnallista poliisin hallintorakenteen uudistusta, jossa 90 poliisilaitoksesta muodostettiin 24 uutta poliisilaitosta. Kainuun poliisilaitoksen toiminta-alueeseen kuuluvat kaikki Kainuun kunnat lukuun ottamatta Vaalan kuntaa, joka kuuluu Oulun poliisilaitoksen alueeseen. Kainuun poliisilaitoksen pääpoliisiasema on Kajaanissa, jossa sijaitsevat poliisilaitoksen johto ja hallinto. Pääpoliisiaseman lisäksi Kuhmon ja Suomussalmen poliisiasemat tarjoavat sekä poliisi- että lupapalveluja. Puolangan ja Sotkamon palvelupisteissä on lähinnä poliisipalveluja ja rajoitetusti lupapalveluja. Ristijärvellä toimii yhteispalvelupiste. (Poliisi 2011.)

Kainuun poliisilaitoksen palveluja tuotetaan lupa- ja hallintopalvelujen toimintalinjalla, valvonta- ja hälytystoimintayksikössä sekä rikostorjuntayksikössä. Rikostorjuntayksikkö Kajaanissa hoitaa rikosten esitutkinnan ja osallistuu ennalta estävään toimintaan sekä hälytystehtävien hoitoon. Kajaanissa on perustutkintaryhmien lisäksi Kainuun alueen rikostekninen ryhmä sekä rikostiedusteluryhmä. Suomussalmella, Kuhmossa ja Sotkamossa olevat tutkijat ottavat vastaan rikosilmoituksia ja suorittavat pääasiassa oman toimipisteen rikostutkintaa. Kainuun poliisilaitoksella on vuosittain tutkittavana 11 000 rikosasiaa, joista rikoslakirikoksia noin 700 kpl. (Poliisi 2011.)

Tutkimuksessa Kainuun kunnat käsitellään poliisin tietoon tulleiden tilastoitujen, Kainuun kunnissa yleisimmin esiintyvien rikoslukujen kautta. Koska valmiita tilastoja ei ole, ovat oikeisiin taulukoihin ja kuvioihin saadut tiedot vuosilta 2006 - 2010 kerätty Tilastokeskuksen poliisin tietoon tullut rikollisuus/Rikokset ja niiden selvittäminen vuodesta 1980 -tilastoista. (Tilastokeskus 2011.)

5.1 Hyrynsalmi

Kuvio 29. Nuorten rikollisuus Hyrynsalmi v. 2006 - 2010. (STAT)

Nuorten rikollisuustilaston mukaan (kuvio 29.) nuorten epäiltiin syyllistyneen poliisin tietoon tulleista kaikista Hyrynsalmen rikoksista vuonna 2006 yhteensä 14:ään, 2007 yhteensä 41:een, 2008 yhteensä 36:een, 2009 vain 7:ään ja vuonna 2010 yhteensä 20 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

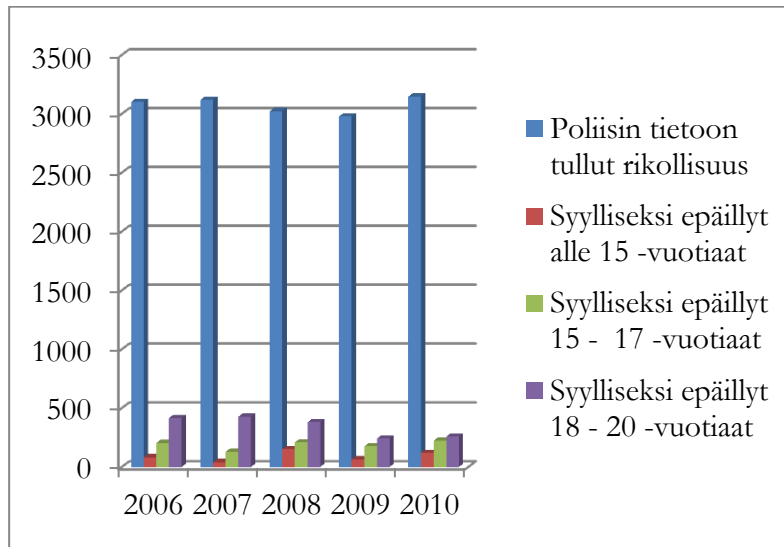
Hyrynsalmi	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	17	21	18	18	12
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			8	2	
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	22	15	13	7	15
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	2				
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		4			
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			1		
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	2	3	2	3	1
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		1			
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1	1	2		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat					

Hyrnsalmi	2006	2007	2007	2009	2010
Lievä vahingonteko					
Polisiin tietoon tulleet rikokset	33	29	21	14	23
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	1				3
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1	4			2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1		7	2	1
Pahoinpitelyt					
Polisiin tietoon tulleet rikokset	14	13	13	21	10
Syyliseksi epäilty alle 15 -v					
Syyliseksi epäilty 15 -17 -v		1	1		1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -v		2	1	1	4
	2006	2007	2008	2009	2010
Törkeä rattijuopumus					
Polisiin tietoon tulleet rikokset	9	9	10	5	6
Syyliseksi epäilty alle 15 -v		1			
Syyliseksi epäilty 15 -17 -v		2	1		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -v		1			
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Polisiin tietoon tulleet rikokset	3	12	8	5	8
Syyliseksi epäilty alle 15 -v	1	1			
Syyliseksi epäilty 15 -17 -v	1	2	3		1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -v		2	3	1	

Taulukko 1. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 – 2010 Hyrnsalmi. (STAT)

Tilastokeskuksen tilastojen (taulukko 1.) mukaan epäiltiin Hyrnsalmella nuorten syyllistyneen omaisuusrikoksista yleisimmin myymälävarkauksiin ja epäilty olivat 18 - 20 -vuotiaita. Nuorten tekemät pahoinpitelyt olivat lieviä ja rattijuopumukset törkeitä. Lisäksi vuonna 2007 poliisi tietoon tulleista kymmenestä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisrikoksesta oli syylliseksi epäiltynä kolme alle 15 -vuotiasta nuorta. Myös nopeusrajoitusten rikkomiset olivat tavallisimpia nuorten, etenkin 18 - 20 -vuotiaiden rikoksia. (Tilastokeskus 2011.)

5.2 Kajaani

Kuvio 30. Nuorten rikollisuus Kajaani v. 2006 – 2010. (STAT)

Poliisin tietoon tulleista kaikista Kajaanin rikoksista (kuvio 30.) epäiltiin nuorten syyllistyneen vuonna 2006 yhteensä 702:een, 2007 yhteensä 598:aan, 2008 yhteensä 741:een, 2009 yhteensä 481:een ja 2010 yhteensä 601 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

Kajaani	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	265	315	243	239	293
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	3	4	4		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	8	13	23	6	10
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	29	39	22	13	10
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	644	702	774	665	658
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	51	22	105	46	62
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	31	30	38	35	47
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	75	72	59	39	39
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	46	70	40	54	37
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat			1		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			10	1	3
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	7	13	7	20	5

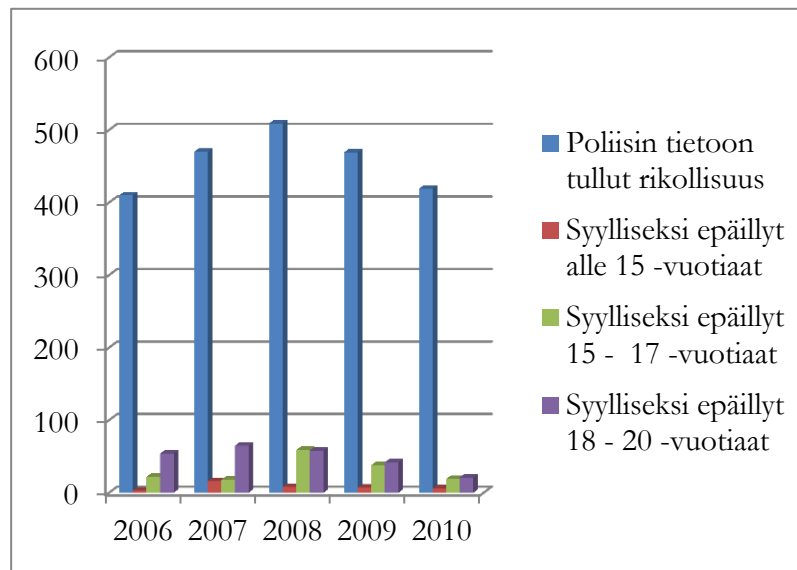
Kajaani	2006	2007	2008	2009	2010
Lievä vahingonteko					
Polliisin tietoon tulleet rikokset	465	523	449	445	411
Syyliseksi epäillyt alle 15 -vuotiaat	4	2	8	10	8
Syyliseksi epäillyt 15 - 17 -vuotiaat	15	2	28	7	15
Syyliseksi epäillyt 18 - 20 -vuotiaat	26	45	39	8	18
Pahoinpitely					
Polliisin tietoon tulleet rikokset	277	197	181	194	206
Syyliseksi epäillyt alle 15 -vuotiaat	5	6	4		7
Syyliseksi epäillyt 15 - 17 -vuotiaat	35	5	12	5	11
Syyliseksi epäillyt 18 - 20 -vuotiaat	28	25	47	22	19
	2006	2007	2008	2009	2010
Törkeä rattijuopumus					
Polliisin tietoon tulleet rikokset	132	121	113	104	91
Syyliseksi epäillyt alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäillyt 15 - 17 -vuotiaat	4	2	5	4	1
Syyliseksi epäillyt 18 - 20 -vuotiaat	28	24	18	13	17
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Polliisin tietoon tulleet rikokset	147	170	139	157	197
Syyliseksi epäillyt alle 15 -vuotiaat	3	2	5	1	5
Syyliseksi epäillyt 15 - 17 -vuotiaat	15	28	25	26	33
Syyliseksi epäillyt 18 - 20 -vuotiaat	42	36	24	14	16

Taulukko 2. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 - 2010 Kajaani. (STAT)

Tilastokeskuksen tilaston (taulukko 2.) mukaan Kajaanin nuorten epäiltiin syylistyneen omaisuusrikoksista yleisimmin myymälävarkauksiin ja -näpistyksiin kaikissa ikäryhmissä. Lieviin moottorikulkuneuvon käyttövarkauksiin oli Kajaaniassa syyliseksi epäiltyinä pääasiassa 18 – 20 -vuotiaat. Lieviin vahingontekoihin syylisiksi epäillyt olivat useimmiten yli 15 -vuotiaita. Vuonna 2009 vahingontekoihin syyliseksi epäillyt olivat pääasiassa alle 15 -vuotiaita. Törkeisiin vahingontekoihin syyliseksi epäiltyjä oli vain muutaman nuori. Nuorten tekemät pahoinpitelyt olivat vuosien 2006 - 2010 aikana sekä lieviä että törkeitä. Kajaanilaisia nuoria epäiltiin syylisiksi myös nopeusrajoitusten rikkomisiin yli 200 kertaa. Törkeistä rattijuopumuksista oli epäiltyinä nuoret vuosina 2006 - 2010 yhteensä 116 kertaa ja rattijuopumuksista 77 kertaa. Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisiin syylisiksi epäiltyinä oli kajaanilaisia nuoria yhteensä 72 kertaa. Huumausainerikoksista epäiltyinä oli nuoria yhteensä 108 kertaa, joista osa oli huumausaineen käyttörikosepäilyjä. (Tilastokeskus 2011.)

OPTULA:n Rikollisuustilanne 2010 tutkimuksesta nro 258 poiketen syllistyivät Kajaanin nuoret vuosien 2006 - 2010 aikana lieviin petoksiin kaikissa ikäryhmissä. Yleisimmin sylliseksi epäilty olivat 18 - 20 -vuotiaita nuoria. OPTULA:n valtakunnallisten tutkimusten mukaan nuorilta puuttuu petoksen edellyttämä suunnitelmallisuus.(OPTULA 2010, 219.)

5.3 Kuhmo

Kuvio 31. Nuorten rikollisuus Kuhmo 2006 – 2010. (STAT)

Poliisin tietoon tulleista kaikista Kuhmon rikoksista (kuvio 31.) epäiltiin nuorten syllistyneen Kuhmossa vuonna 2006 yhteensä 79:ää, 2007 yhteensä 99:ään, 2008 yhteensä 125:een, 2009 yhteensä 87:ään ja vuonna 2010 yhteensä 46 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

Kuhmo	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	32	52	28	31	35
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		3	1	7	
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1	4			2

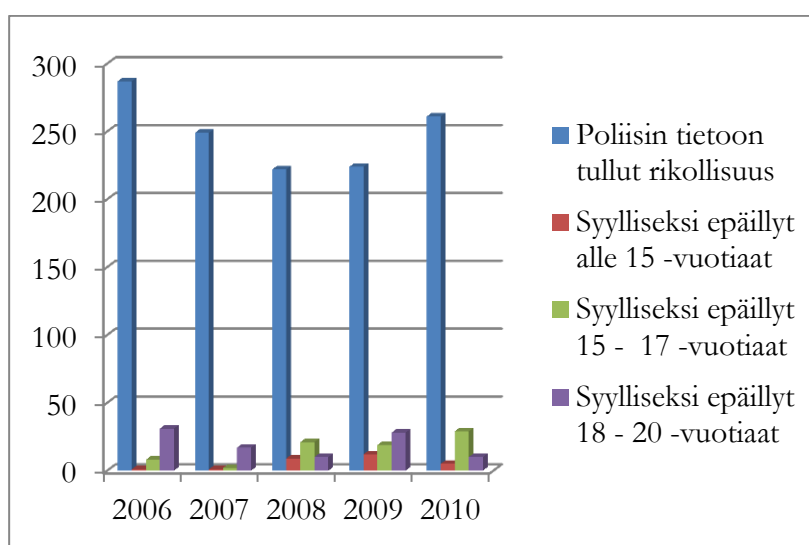
Kuhmo	2006	2007	2008	2009	2010
Näpistys					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	38	39	45	30	35
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	2		7		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		2	7		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1	4	1	3	2
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	4	6	16	2	1
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2			
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		2	2		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			1		
	2006	2007	2008	2009	2010
Lievä vahingonteko					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	73	60	74	39	48
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		6			
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	13	3	4	11	6
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	8	6	10	13	1
Pahoinpitely					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	37	30	59	21	26
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		1	1		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1	1	8	1	1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	11	4	8	2	
	2006	2007	2008	2009	2010
Törkeä rattijuopumus					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	37	29	50	33	20
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1		2	2	
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	9	3	11	3	
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	34	41	30	38	26
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2			1
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1	2	3	9	1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	6	12	3	2	1

Taulukko 3. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 -2010 Kuhmo. (STAT)

Tilastokeskuksen tilastojen (taulukko 3.) mukaan epäiltiin nuorten syyllistyneen myös Kuhmossa yleisimmin myymälävarkauksiin ja -näpistyksiin kaikissa ikäryhmissä. Vahingonteot

olivat lieviä ja muutaman nuoren 18 - 20 -vuotiaan epäiltiin syyllistyneen lievään petokseen. Myös pahoinpitelyt olivat useimmiten lieviä, mutta rattijuopumukset olivat pääasiassa törkeitä ja epäiltyjen ikä oli pääasiassa 18 - 20 -vuotta. Vain yksi oli alle 15 -vuotias rattijuopumusrikoksesta epäilty vuonna 2007. Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisiin epäiltiin nuorten syyllistyneen yhteensä 12 kertaa. Huumausainerikoksista oli yksi 18 - 20 -vuotias nuori epäiltynä vuonna 2010. Lisäksi nuorten epäiltiin syyllistyneen nopeusrajoitus- ja epä-kuntoisen ajoneuvon käyttö rikkomuksiin. (Tilastokeskus 2011.)

5.4 Paltamo

Kuvio 32. Nuorten rikollisuus Paltamo v. 2006 – 2010. (STAT)

Nuorten rikollisuustilaston mukaan poliisin tietoon tulleista kaikista Paltamon rikoksista (kuvio 32.) epäiltiin Paltamon nuoria syylisiksi vuonna 2006 yhteensä 40:een, 2007 yhteensä 20:een, 2008 yhteensä 40:een, 2009 yhteensä 59:ään ja vuonna 2010 yhteensä 44 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

Paltamo	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	38	19	26	28	30
Syyliseksi epäiltyt alle 15 -vuotiaat		1	2	1	
Syyliseksi epäiltyt 15 - 17 -vuotiaat					2
Syyliseksi epäiltyt 18 - 20 -vuotiaat	2	3	1	2	

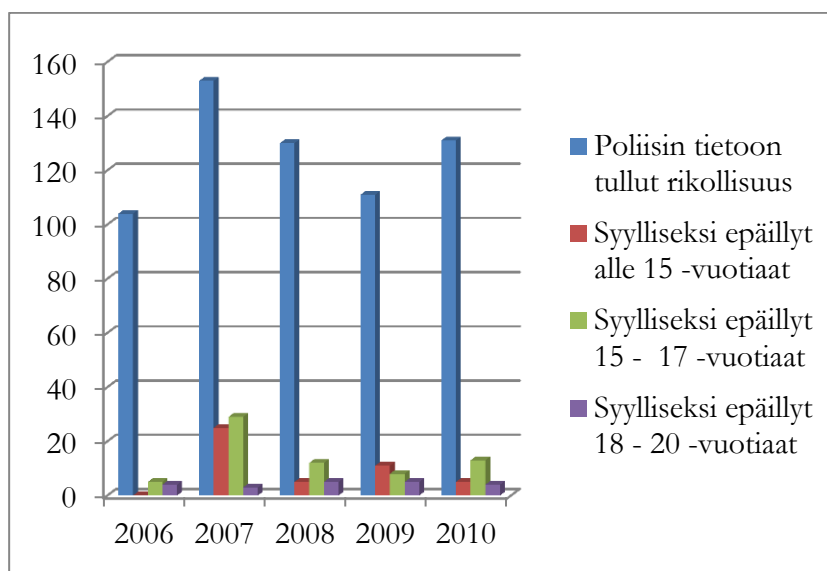
Paltamo	2006	2007	2008	2009	2010
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	44	24	36	37	44
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					3
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	17	1			1
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	4	2	2	1	5
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1			1	
Lievä vahingonteko					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	14	18	25	18	35
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat			6	11	
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	2				
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1		1		
Pahoinpitely					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	20	12	15	14	18
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1		1		2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1			3	2
Törkeä rattijuopumus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	13	16	8	17	11
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat				2	
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			3	1	1
Kulkuneuvonkuljettaminen oikeudetta					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	24	19	24	20	29
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	1				4
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1	2	14	7	10
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3	2	2	3	2

Taulukko 4. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 -2010 Paltamo. (STAT)

Yleisimmät nuorten tekemät rikokset (taulukko 4.) vuonna 2006 - 2010 Paltamossa olivat myymälävarkaudet sekä -näpistykset ja tekijöiksi epäiltiin pääasiassa 18 - 20 -vuotiaita. Epäilty vahingonteot olivat lieviä ja syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaita. Rattijuopumukset olivat törkeitä ja syyliseksi epäilty 18 – 20 -vuotiaita. Kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta

epäiltiin Paltamossa syyllystyneen useimmiten 15 – 17-vuotiaita. Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisista epäiltiin kahdeksaa 15 -17 -vuotiasta nuorta. Huumausainerikoksiin syyllyiseksi epäiltynä nuoret olivat Paltamossa vuosina 2007 – 2010 yhteensä 8 kertaa sekä huumausaineen käyttöririkoksesta epäiltiin nuoria kymmenen kertaa ja yleensä rikoksista epäilty olivat 18 - 20 -vuotiaita. Myös nopeusrajoitusten rikkomisista ja epäkuntoisen ajoneuvon käyttörikkomuksista epäilty olivat 18 -20 -vuotiaat. (Tilastokeskus 2011.)

5.5 Puolanka

Kuvio 33. Nuorten rikollisuus Puolanka v. 2006 – 2010. (STAT)

Poliisin tietoon tulleista kaikista Puolangan rikoksista (kuvio 33.) epäiltiin nuorten syyllystyneen Puolangalla vuonna 2006 yhteensä 9:ää, 2007 yhteensä 57:ään, 2008 yhteensä 22:een, 2009 yhteensä 24:ään ja vuonna 2010 yhteensä 22 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

Puolanka	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	7	21	17	6	20
Syyllyiseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2			2
Syyllyiseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	2	11	1	4	6
Syyllyiseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	2		1	1	1

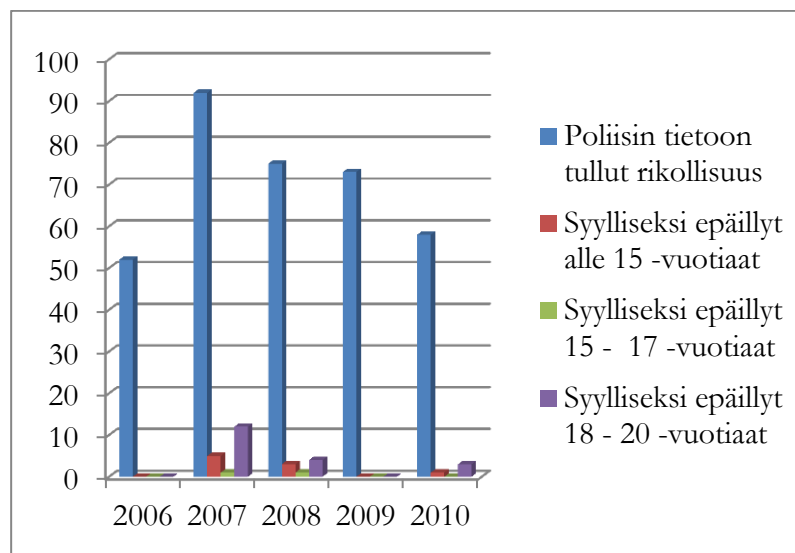
Puolanka	2006	2007	2008	2009	2010
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	3	5	11	17	17
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		23	3	3	
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			1	1	
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat					1
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	1	5	1	1	1
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		8		1	
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat				1	
Lievä vahingonkeko					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	10	13	19	19	17
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	2	3			2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1				1
Pahoinpitely					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	17	20	9	5	4
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1				
Törkeä rattijuopumus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	9	7	6	4	3
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			1		1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat					
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	2	5	8	6	15
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat			1	3	1
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			5	1	1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat					

Taulukko 5. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 -2010 Puolanka. (STAT)

Myös Puolangan nuorten yleisimmät omaisuusrikosepäilyt (taulukko 5.) olivat vuosina 2006 - 2010 tilastojen mukaan pääasiassa myymälänäpistyksiä ja epäiltyt olivat alle 15 -vuotiaita. Nuoret syylistyivät vain muutamaa pahoinpitelyyn ja rattijuopumusepäilyä oli vain yksi

sekä törkeitä rattijuopumusepäilyjä oli kaksi, epäiltynä olivat 15 – 17 -vuotiaat. Lieviä moottorikulkuneuvon käyttövarkauksia oli Puolangalla 15 - 17 -vuotiaiden epäiltyjen tekemänä kahdeksan vuonna 2007 ja yksi vuonna 2009. Vahingonteot olivat lieviä ja epäillyt 15 - 17 -vuotiaita. Kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta syylliseksi epäillyt olivat sekä 15 - 17 -vuotiaita että 18 - 20 -vuotiaita. Epäkuntoisen ajoneuvon käyttörikkomukseen oli syylliseksi epäiltynä kaksi alle 15 -vuotiasta ja kaksi 15 - 17 -vuotiasta. (Tilastokeskus 2011.)

5.6 Ristijärvi

Kuvio 34. Nuorten rikollisuus Ristijärvi v.2006 – 2010. (STAT)

Poliisin tietoon tulleista kaikista Ristijärven rikoksista (kuvio 34.) eivät nuoret vuonna 2006 syyllistyneet lainkaan rikoksiin. Vuonna 2007 nuorten epäiltiin syyllistyneen yhteensä 18:aan ja vuonna 2008 yhteensä 8 rikokseen. Myöskään vuonna 2009 eivät Ristijärven nuoret syyllistyneet lainkaan rikoksiin, mutta jälleen vuonna 2010 nuorten epäiltiin syyllistyneen yhteensä 4 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

Ristijärvi	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset		16	5	8	8
Syylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2			
Syylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					
Syylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat		1			

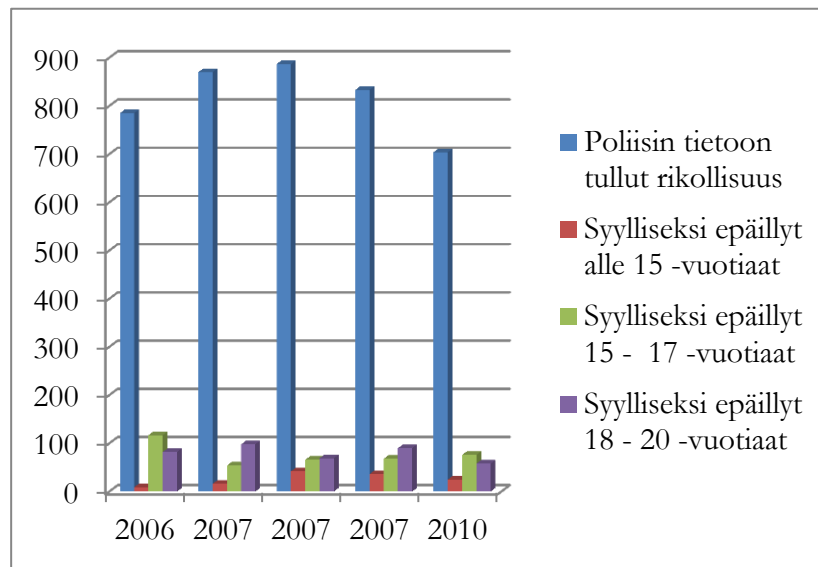
Ristijärvi	2006	2007	2008	2009	2010
Näpistys					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	1	5	6	8	10
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat					
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset					
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat					
Lievä vahingonteko					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	5	10	9	5	5
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2	1		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			1		
Pahoinpitely					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	3	7	3	1	2
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			1		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			1		
Törkeä rattijuopumus					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	6	7	4	2	3
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat		2			1
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Polliisiin tietoon tulleet rikokset	4	12	4	4	3
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		1			
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		1			
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat		3			

Taulukko 6. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 -2010 Ristijärvi. (STAT 2011.)

Ristijärven nuorten epäiltiin syylistyneen tilastojen (taulukko 6.) mukaan vain muutamaankin lievään vahingontekoon vuosina 2006 - 2010. Törkeisiin rattijuopumuksiin epäiltyjä 18 - 20 -vuotiaita oli yhteensä kolme ja rattijuopumuksesta epäiltyjä oli yksi. Kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta epäiltynä oli nuoria vain vuonna 2007 kaikissa ikäryhmissä. Nopeusrajoituk-

sen rikkomisesta epäiltynä oli 18 - 20 -vuotiaita Ristijärvellä yhteensä 13 kertaa. (STAT 2011.)

5.7 Sotkamo

Kuvio 35. Nuorten rikollisuus Sotkamo v. 2006 -2010. (STAT)

Tilastokeskuksen poliisin tietoon tulleista kaikista Sotkamon rikoksista (kuvio 35.) epäiltiin nuoria vuonna 2006 yhteensä 208:sta, 2007 yhteensä 168:sta, 2008 yhteensä 177:stä, 2009 yhteensä 194:stä ja vuonna 2010 yhteensä 159 rikoksesta. (Tilastokeskus 2011.)

Sotkamo	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	84	49	52	48	61
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	4		4		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	22	2	1	4	7
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1	1	2	11	4

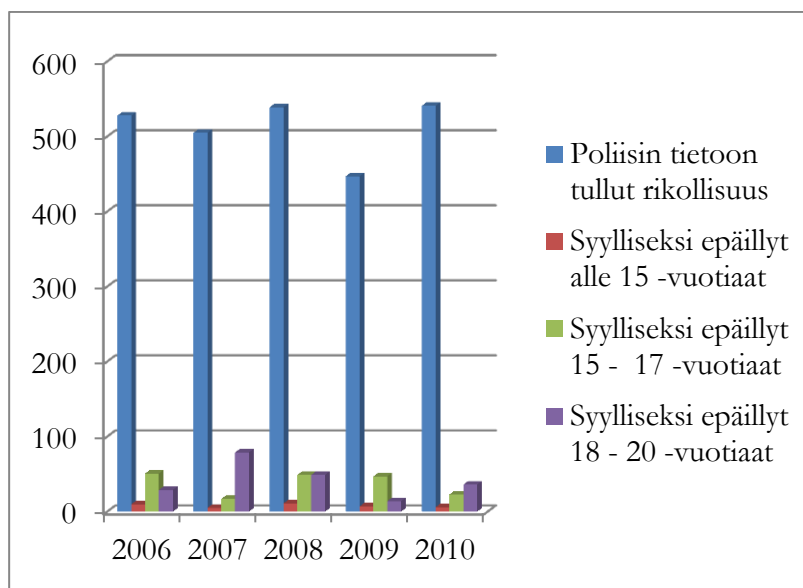
Sotkamo	2006	2007	2008	2009	2010
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	82	111	104	92	81
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	1	6	11	6	6
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	13	9	4	5	6
Syyliseksi epäilty 18 -20-vuotiaat	5	22	3	8	2
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	12	3	11	9	8
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat			1	2	
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	3		4	1	3
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3		2		
Lievä vahingonteko					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	99	104	86	100	61
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	2	1	8	2	7
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	10	8	8	9	2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	7	13	6	12	1
Pahoinpitely					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	68	93	70	75	42
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat				1	
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	7	2	3	2	3
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	9	6	8	6	5
Törkeä rattijuopumus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	29	35	54	29	23
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	4		1		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	5	4	1	2	2
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	28	38	76	54	71
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2	1	3	1
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	9	6	12	8	16
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	7	3	9	4	2

Taulukko 7. Nuorten yleisimmät rikokset v. 2006 – 2010 Sotkamo. (STAT 2011.)

Sotkamolaisten omaisuusrikoksista epäiltyjen nuorten yleisimmät rikokset (taulukko 7.) Tilastokeskuksen mukaan vuosina 2006 – 2010 olivat myymälävarkaudet ja -näpistyksessä ikäryhmissä. Lievään luvattomaan moottoriajoneuvon käyttövarkauteen epäiltiin nuorten syylistyneen yhteensä 19 kertaa ja epäiltyjen ikä oli pääasiassa 15 - 17 -vuotta. Vahingonteot

olivat lieviä ja epäiltyjen ikä oli alle 15 -vuodesta 20 -vuoteen. Pahoinpitelyistä sekä lievistä pahoinpitelyistä oli nuoret epäiltynä yhteensä 82 kertaa ja syylliseksi epäiltyjen iät olivat 15 – 20 -vuotta. Rattijuopumuksiin ja törkeisiin rattijuopumuksiin syylliseksi epäiltynä oli pääasiassa 18 - 20 -vuotiaita nuoria. Kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta olivat nuoret Sotkamossa syylliseksi epäiltynä yhteensä 83 kertaa. Yksityisyyden, kunnian ja rauhan loukkauksista oli 15 - 20 -vuotiaat nuoret epäiltynä yhteensä 50 kertaa. Huumausaineen käyttörikoksista oli nuoret epäiltynä 22 kertaa ja epäiltyjen ikä pääasiassa 18 - 20 -vuotta. Lisäksi nuorten epäiltiin syyllistyneen Sotkamossa nopeusrajoitusten ja epäkuntoisen ajoneuvon käyttörikokseen. Myös Sotkamossa kuten Kajaanissa, epäiltiin nuorten syyllistyneen lieviin petoksiin. (Tilastokeskus 2011.)

5.8 Suomussalmi

Kuvio 36. Nuorten rikollisuus Suomussalmi v. 2006 – 2010. (STAT)

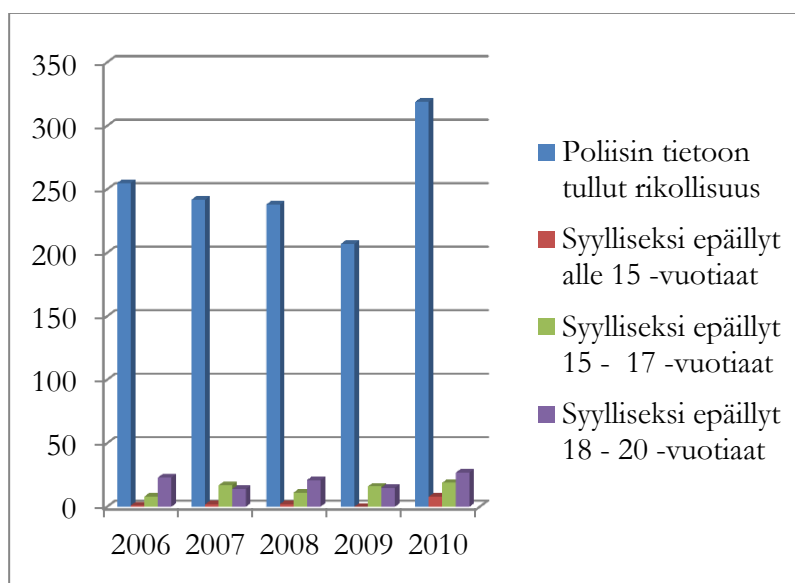
Poliisin tietoon tulleista (kuvio 36.) kaikista Suomussalmen rikoksista epäiltiin nuoria vuonna 2006 yhteensä 90:stä, 2007 yhteensä 101:stä, 2008 yhteensä 109:stä, 2009 yhteensä 68:sta ja vuonna 2010 yhteensä 69 rikoksesta. (Tilastokeskus 2011.)

Suomussalmi	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	55	32	41	32	49
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	2		2		
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	10		3		
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	2	3	1		
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	35	35	44	48	73
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	1	5	2	3	2
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	4	2	3	20	3
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1	2	2		3
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	2	7	7	5	3
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	1				
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat			1	1	1
Lievä vahingonteko					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	66	82	74	51	57
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	4		5	1	
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	2	2	13	4	5
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3	7	10		5
Pahoinpitely					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	30	37	47	22	36
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					1
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	4	2	7	1	4
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3	2	3		1
Törkeä rattijuopumus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	39	36	57	22	30
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			1	1	1
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3	4	1		1
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	44	55	41	33	37
Sylliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat			1	1	1
Sylliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	6	2	3	3	
Sylliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1	20	6	4	1

Taulukko 8. Nuorten yleisimmät rikokset Suomussalmi v. 2006 – 2010. (STAT 2011.)

Tilastokeskuksen (taulukko 8.) tilastojen mukaan Suomussalmen nuorten yleisimmät omaisuusrikokset olivat myymälävarkaus ja -näpistysrikoksia, kuten muualla Kainuussa ja syylliseksi epäillyt pääasiassa 15 - 17 -vuotiaita. Vahingonteot olivat lieviä ja epäiltyjen ikä 15 - 20 -vuotta. Suomussalmen nuorten epäiltiin syyllistyneen myös muutamaankin lievään petokseen. Yhteensä 37 pahoinpitelystä sekä lievää pahoinpitelystä syylliseksi epäiltynä oli pääasiassa 15 - 17 -vuotiaita. Törkeisiin rattijuopumuksiin ja rattijuopumuksiin epäiltynä oli nuoria 18 - 20 -vuotiaita yhteensä 18 kertaa. Kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta olivat 18 - 20 -vuotiaat nuoret pääasiassa syylliseksi epäiltynä. Yksityisyyden, kunnian ja rauhan loukkaamisesta oli nuoria syylliseksi epäiltynä 24 kertaa. Huumausaineen käyttörikoksesta epäiltynä oli 18 - 20 -vuotiaita nuoria viisi kertaa. Myös nopeusrajoitusten rikkomisiin yhteensä 108 kertaa ja epäkuntoisen ajoneuvon käyttörikkomuksiin 27 kertaa oli nuoria syylliseksi epäiltynä. (Tilastokeskus 2011.)

5.9 Vaala

Kuvio 37. Nuorten rikollisuus Vaala v. 2006 – 2010. (STAT 2011.)

Tilastokeskuksen tilaston mukaan kaikista poliisin tietoon tulleista (kuvio 37.) Vaalan rikoksista olivat nuoret syylliseksi epäiltynä vuonna 2006 yhteensä 32:een, 2007 yhteensä 33:een, 2008 yhteensä 34:ään, 2009 yhteensä 31:een ja vuonna 2010 yhteensä 54 rikokseen. (Tilastokeskus 2011.)

Vaala	2006	2007	2008	2009	2010
Varkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	29	36	27	30	53
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			1		
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1		10	3	5
Näpistys					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	27	18	19	25	41
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat			1	1	4
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	1	4	4		
Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	3	4	3	4	5
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		9		1	6
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3				1
Lievä vahingonteko					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	35	17	22	31	34
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat		2	1		
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	2	3	1		2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	4	2		3	3
Pahoinpitely					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	26	27	24	14	24
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					3
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat	2			2	
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat		2	1	2	3
Törkeä rattijuopumus					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	22	19	22	10	17
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat					
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat					1
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	3		3	1	3
Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
Poliisin tietoon tulleet rikokset	22	29	21	28	29
Syyliseksi epäilty alle 15 -vuotiaat	1				
Syyliseksi epäilty 15 - 17 -vuotiaat		5	3	2	2
Syyliseksi epäilty 18 - 20 -vuotiaat	2	3	3	2	6

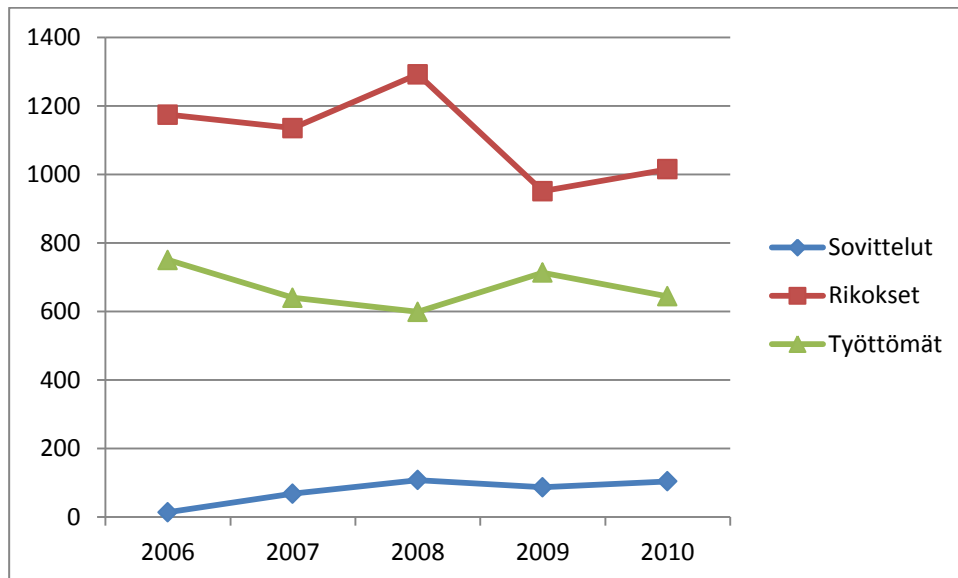
Taulukko 9. Nuorten yleisimmät rikokset Vaala v. 2006 - 2010. (STAT)

Vaalan nuorten epäiltyjen yleisimmät omaisuusrikokset olivat tilastojen (taulukko 9.) mukaan varkausrikoksia. Myymälävarkauksista sekä -näpistyksistä syylliseksi epäiltynä olivat nuoret yhteensä 10 kertaa. Vahingonteot olivat lieviä ja syylliseksi epäiltynä oli nuoria kaikista ikäryhmistä. Törkeitä pahoinpitelyjä oli Vaalassa kolme. Törkeästä rattijuopumuksesta sekä kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta syylliseksi epäillyt olivat yleensä 18 - 20 -vuotiaita. Myös huumausaineen käyttörikoksesta epäiltynä oli kolme 18 - 20 -vuotiasta. Nopeusrajoitusrikkomuksista syylliseksi epäiltynä oli nuoria yhteensä 20 kertaa. (Tilastokeskus 2011.)

Tavallisimmat nuorten rikosepäillyt Kainuussa olivat vuosina 2006 - 2010 vahingontekoja sekä pahoinpitelyjä. OPTULA:n valtakunnallisista rikollisuustiedoista poiketen nuoria syyllistyi muutamia petoksiin Kainuussa, vaikka petokset eivät tutkimusten mukaan ole tyypillisiä nuorten tekemiä rikoksia. Koko Kainuun rikollisuustilastoissa nuoret eivät kuitenkaan ole lukumääräisesti kovin ratkaisevassa asemassa, koska määrällisesti aikuiset tekevät enemmän rikoksia kuin nuoret. Kainuun nuoret syyllistyivät rikoksiin, joita voidaan pitää pikemminkin nuoruuden ymmärtämättömyydestä ja harkitsemattomuudesta johtuvina tekoina, sen sijaan että teot olisivat harkittuja tai suunniteltuja.

6 POHDINTAA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Kainuun nuorten rikollisuuden kehitystä sekä sovittelu- toimintaa verrattaessa työllisyystilanteeseen vuosina 2006 - 2010.

Kaavio 1. Nuorten sovittelut, rikokset ja työllisyys 2006 -2010.

Oheisessa kaaviossa (kaavio 1.) on Kainuun Sovittelutoimistossa tehdyt nuorten sovittelut (alin käyrä), poliisin tietoon tulleet kaikki nuorten rikosepäilyt (ylin käyrä) sekä TEM:n työllisyystilastojen (keskimmäinen käyrä) mukaan Kainuun nuorten työllisyys vuosittaisina yhteismäärinä tutkimusvuosina 2006 - 2010.

Tutkimuksessani huomasin, että vain murto-osa nuorten tekemiksi epäillyistä rikoksista sovittiin. Sovittelun painopiste oli enemmän aikuisten tekemissä rikossovitteluissa, johtuen aikuisten tekemistä rikosten määristä. Sovitteluissa aloitteentekijöinä olivat useammin viranomaiset kuin itse asianosaiset. Sovittelujen tulokset olivat nuorten kohdalla hyviä, sillä nuoret olivat halukkaita korjaamaan tekemänsä virheet. Vain rikoskierteen katkaisusta tai rikosten uusimisista ei tilastoissa ollut mitään tietoa. Tästä osa-alueesta olisi ollut tarpeellista saada selvitys, jotta todellinen hyöty nuorten rikossovittelusta Kainuussa olisi mielestäni käynyt ilmi.

Kaaviosta selviää kuitenkin, että nuorten sovittelujen määrä kasvoi joka vuosi. Sovittelujen määrän kasvua selittää se, että osaa nuorten edellisvuonna tehdyistä rikoksista sovittiin to-

dennäköisesti myös seuraavan vuoden aikana, samoin kuin sopimusten täyttymisistä osa jäi seuraavan vuoden puolelle tilastoissa. Vuonna 2008 oli kokonaisrikosmäärässä selvä kasvu-
piikki ja samassa suhteessa kasvoi myös tehtyjen sovittelujen määrä. Vuoden 2009 nuorten rikosepäilyjen määrän lasku näkyy myös sovittelujen määrän laskuna. Myös vuoden 2010 sovittelujen lisääntyminen näkyy kaavion käyrässä samassa suhteessa kuin nuorten rikosten määrän kasvu.

Sen sijaan nuorten rikosepäilyjen määrän muutokset eivät selity nuorten heikentyneellä työllisyystilanteella. Vaikka työttömien nuorten määrä vähentyi vuodesta 2006 vuoteen 2007 ja myös rikosten määrässä tapahtuu laskua, ei sama trendi kuitenkaan noudattanut 2007 - 2008 työttömyyden ja rikosten suhteessa. Rikosten määrässä tapahtui kasvua, mutta samaan aikaan väheni työttömien nuorten määrä. Kun rikollisuusmäärä oli korkeimmillaan, oli nuorten työllisyystilanne samaan aikaan parempi. Mutta vastaavasti vuonna 2009, jolloin työllisyystilanne heikentyi, tapahtui samalla rikollisuusmäärässä lasku alimmalle tasolle tutkimusjakson aikana. Kuitenkin, kun vuosina 2009 - 2010 nuorten työllisyystilanne jälleen parani, alkoi vastaavasti nuorten rikosepäilyjen määrässä näkyä jälleen nousua.

Myöskään Kainuun huono kokonaistyöllisyystilanne ei näkynyt nuorten rikollisuusmäärissä kuntien lukuja verrattaessa. Vaikka vuonna 2006 Kainuun huonoin työllisyystilanne oli sekä Hyrynsalmella että Puolangalla, eivät näiden kuntien nuorten rikosmäärät olleet suuria. Saman seikan voi todeta myös vuonna 2007 Puolangalla sekä vuosien 2008 – 2010 aikana Kuhmossa. Esimerkiksi Puolangalla vuonna 2007 määrällisesti yleisimpien rikosten tekijöiksi epäiltiin alle 15 -vuotiaita, jotka eivät varsinaisesti kuulu nuorisotyöttömyyteen. Nuorten rikollisuus ei siis ole riippuvainen siitä, millainen on kunnan työllisyystilanne eikä myöskään siitä, kuinka paljon nuoria on kyseisenä aikana vailla työtä.

Tutkimusta tehdessäni pohdin lopuksi mikä sitten saa nuoren tekemään tekoja, jotka lain mukaan ovat kiellettyjä tai yleisen moraalin mukaan väärin? Onko syy vain jossakin yksittäisessä tekijässä? Onko lapsen ja nuoren kasvatuksessa jokin mennyt pieleen? Johtuvatko kaikki lasten ja nuorten rikokset aina vanhempien kasvatuksesta? Miksi kaikki nuoret eivät kuitenkaan syyllisty rikoksiin? Todellisuudessa vain pieni osa nuorista joutuu rikosten vuoksi tekemisiin lainvalvojen kanssa, ja suuri joukko nuoria elää oman elämänsä rikkeettömästi. Todennäköisesti on olemassa monia eri syitä siihen, miksi yksi nuori päätyy tekemään rikoksia ja toinen ei.

Usein ensimmäinen syntipukki ja syyllinen ulkopuolisten näkökulmasta nuorten rikoksiin ovat vanhemmat. Kun vanhemmat eivät ole osanneet ohjeistaa lasta tai nuorta elämän oikeisiin sääntöihin, ei nuori silloin tiedä mikä on sallittua ja mikä kiellettyä. Kuitenkin, vaikka kaikkea ei opeteta kotona, osaavat nuoret silti toimia niin kuin pitää, eivätkä riko toisten omaisuutta tai käy käsiksi toiseen henkilöön. Vaikka vanhemmat antavat nuoren kasvun kannalta tarvittavat ohjeet, eivät vanhemmat yksin kuitenkaan voi vaikuttaa siihen, syyllistyykö juuri heidän nuorensa rikoksiin. Myös lapsen kehitykseen vaikuttavilla muillakin ympäristö- ja ihmissuhteilla on suuri merkitys. Kaverit, koulu, sukulaiset, kotiolot sekä ympäröivä yhteiskunta yhdessä muovaavat nuoresta sen millaiseksi hän kokonaisuudessaan rakentuu. Tasa-arvoinen, kannustava, avoimesti ja positiivisesti kaikkeen uuteen suhtautuva ympäristö luo hyvän pohjan sekä kasvualustan nuoren alkutaipaleelle. Hyvä lapsuus ja nuoruus antaa mahdollisuuden kasvaa aikuiseksi, ilman rikoksia.

Onko yhteiskunta sitten syypää siihen, että nuori tekee rikoksen? Onko yhä kiihtyvä vertailu hyvistä ja huonoista oppilaista syynä nuorten pahoinvointiin, joka ilmenee myös rikoksina? Jatkuva kilpailu paremmuudesta alkaa jo vauvana, kun vanhempia neuvotaan neuvolassa vertaamaan lapsen kehitystä toisiin lapsiin. Päiväkodissa lapset kilpailevat edelleen toisten lasten suosiosta tai hoitajan ajasta. Kouluun siirryttäessä lapset saavat jälleen kilpailla milloin koe-numeroista, urheilusuorituksista tai jopa opettajan suosiosta. Kun tähän vielä lisätään vanhempien halu loistaa lasten ja nuorten kautta, saadaan nuorille lisää suorituspaineita. Kilpailu parhaasta ylioppilastodistuksesta, hyvästä opiskelupaikasta ja työpaikasta lisäävät vain vaatimuksia olla paras. Kuitenkin suurin osa lapsista ja nuorista on keskikertaisia, eivätkä he saavuta koskaan mitään suurta. Eihän kaikista nuorista voi tulla ydinfyysikkoja, neurologeja, ohjelmistoneurologia tai peliohjelmien luoja. Kuitenkin yhteiskunta tarvitsee jokaista sen jäsentä, jotta kaikki tarvittavat toiminnot hoituisivat. Jonkun on pakko olla siivooja, sairaanhoitaja tai hitsaaja. Jatkuva menestyksen ihannointi luo vain harhan, että arkipäivän toiminnot sujuvat ilman kenenkään panosta, koska vain huippuosaajia tarvitaan.

Media ja etenkin ns. keltainen lehdistö esittävät nuorten rikokset dramaattisesti ja suureen ääneen päivälehtien mainosjulisteissa. On totta, että mediassa esitetyt tapaukset yhä nuorempien tekemistä rikoksista ja etenkin väkivaltarikoksista ovat raaistuneet. Jos jo 8 -vuotias pahoinpitelee toisen lapsen, on jotakin pielessä. Mutta onko tämän muutoksen takana lisääntynyt julkisuus ja tiedottaminen tapahtumista, vai ovatko nuoret muuttuneet aggressiivisemmiksi ja muista kanssaihmisistä piittaamattomimmiksi?

Itse olen huomannut, että aikuisten moraalit on nykyisin laskenut, emmekä piittaa muista kansa ihmisistä, kunhan omat asiamme ovat hyvin. Kadehdimme toisen omaisuutta, emmekä kunnioita toisiamme. Nuoret eivät ole ainoat, jotka tuhoavat toisen omaisuutta tai ottavat toiselle kuuluvaa omaisuutta, vaan tähän syyllistyvät myös aikuiset. Kateuden ja huonommuuden tunteen lietsominen aikuisten välillä aiheuttaa vain lisää kateutta, ja nuoret luulevat jääneensä itse paitsi jostakin. Myös media on mukana tässä huonommuuden tunteen lisäämisessä. Kuitenkaan kaikkien nuorten asiat eivät ole niin huonosti kuin media kuvaa.

On hyvä, ettei nuori heti ensimmäisestä tekemästään rikoksesta joudu oikeuden eteen. Mahdollisuus sovitella ja ottaa vastuu omasta teosta luo tilaisuuden oppia tehdystä virheestä. Tämä seikka on hyvä asia. Sovitteluhan tarjoaa myös tilaisuuden asettua uhrin asemaan. Sovittelutapaaminen kohtaamalla uhri puolueettoman, ulkopuolisen henkilön läsnä ollessa antaa nuorelle mahdollisuuden kasvamiseen, vaikka kokemus vaatiikin nuoren omaa osallistumista ja teon syiden selittämiseen. Vankilarangaistus ei koskaan ole oikea ratkaisu nuoren kohdalla, jos on pienikin mahdollisuus saada nuori heti ensimmäisen rikoksen jälkeen ymmärtämään tekonsa seuraukset. Useimmiten nuori kokeillessaan omia rajojaan ja testatessaan läheistensä kiintymystä, tekee ymmärtämättömyyttään teon, josta voi olla kauas kantoiset seuraukset. Useimmat nuoret ovat rikoksille alttiita 15 -7 -vuotiaana. ”Rajat ovat rakkautta” – ajatteluun perustuu muun muassa Kuhmon perusopetuksen ideologia. Asettamalla rajat, mutta rakastamalla nuorta silti ehdoitta, sekä auttamalla nuorta kasvamaan omaksi itsenäiseksi ihmiseksi, saa yhteiskunta lainkuuliaisista ja toiset huomioon ottavia jäseniä. Kiellot ja ohjeet jo aivan pienestä lapsesta alkaen ohjaavat ymmärtämään, mikä on oikein ja mikä väärin.

Nuorisotyöttömyys on edelleen ongelma Suomessa ja etenkin Kainuussa, missä useita vuosia osa työikäisistä on ollut vailla työtä. Työttömyys on raskas ja vaikea asia jokaiselle, joka joutuu sen kokemaan. Mutta varsinkin nuorelle, joka on päättänyt opintonsa eikä saa sitä työtä, johon on kouluttautunut. Ilman työkokemusta ei saa työtä, ja usein nuoret jäävät tämän takia työelämän ulkopuolelle.

Valtiovallan ja jopa joidenkin työmarkkinajärjestöjenkin tähtäimessä on tulevaisuudessa jatkaa työuria vanhoilta, mutta nuoret unohtuvat täysin. Vanha mestari-kisälli – järjestelmä olisi parempi vaihtoehto työurien jatkamisen sijasta. Vanhan työntekijä opettaessa nuorta ja siirtäessä näin omaa tieto-taitoaan eteenpäin hyötyy sekä yritys että yhteiskunta. Nuoret voivat kyllä syrjäytyessään yhteiskunnan ulkopuolelle työttömyyden vuoksi ajautua helpommin ri-

koksen poluille. Myös koulutusalojen tulisi reagoida nopeammin työmarkkinoiden ja yritysten tarpeisiin. Liian hitaasti muuttuvat myös alat joihin nuoria koulutetaan. Erikoistumalla tiettyihin ammattialoihin saataisiin työnantajien tarpeita paremmin vastaavia työntekijöitä. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyö on myös yksi hyvä keino pysyä ajan tasalla, mitkä alat tarvitsevat uusia työntekijöitä. Liika koulutus jollekin alalle lisää vain työttömiä nuoria. Monet nuoret kertovat myös, ettei opiskeluun sisältynyt työharjoittelu antanut sitä mitä oli tarkoitus, koska työtehtävät olivat enemmänkin ajan kulumista.

Omassa työssäni Kuhmon katsastus asemalla olen huomannut, että päivittäin tapaamani nuoret ovat useimmiten syllistyneet joko mopon viritykseen, epäkuntoiselle mopolla ajoon, ylinopeus rikkeisiin (auto), rattijuopumukseen, ajokorttitta/ajo-oikeudetta ajoon. Kaikki nämä rikokset osoittavat, että nuorten tekevät rikoksia enemmän ymmärtämättömyyttään kuin tietoisesti ja usein kaverin yllytyksestä tai joukon painostuksesta. Halu näyttää kavereille ja kuulua johon joukkoon on varmaan suurin syy nuorten tekemiin rikoksiin. Myös rikoslajit painottuvat enemmän poikien ja miesten, kuin tyttöjen ja naisten tekemiksi. Lisäksi nuorten lisääntynyt alkoholinkäyttö ja humalahakuinen juominen lisäävät harkitsemattomia tekoja. Se, miksi nuoret juovat on yksi jatkuvan keskustelun ja tutkimuksen aihe, eikä siihen ole vielä saatu yksiselitteistä vastausta. Kentien joku ratkaisee tämänkin ongelman jonakin päivänä. Tätä odottaessa voimme vain yrittää ymmärtää ja ohjata nuoria elämään mahdollisimman rikoksetonta elämää.

LÄHTEET

Oikeuskirjallisuus

Boucht J. & Frände D. 2008 (suom. Wahlberg M.). Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere: Tampereen yliopistopaino

Elfgrén T., Juntunen R. & Norppa K. 2007. Nuorten lakikirja. Rikoksesta rangaistukseen. Helsinki: Talentum

Iivari J. (toim.) 2007. Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. Stakes. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy

Koskinen P. 2008. Rikosoikeuden perusteet. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Yliopistopaino

Lappi-Seppälä T. ja WSLT 2000. Rikosten seuraamukset. Porvoo: Werner Söderström Lakitieto Oy

Mielityinen I., 1999. Rikos ja sovittelu. Valikoituminen, merkitys ja uusintarikollisuus. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki. Hakapaino Oy

OPTULA. 2011. Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki. Hakapaino Oy

Sähköiset lähteet

Aluehallintovirasto. 2011. Saatavilla: <http://www.avi.fi> (Luettu 14.1.2012)

Hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 18/2009). Hallituksen esitys aluehallinnon viranomais-ten tehtäviä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi. Eduskunta 2009. Saatavilla: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/havm_18_2009_p.shtml (Luettu 2.4.2012)

Hallituksen esitys eduskunnalle aluehallinnon viranomaisten tehtäviä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 161/2009 vp). Eduskunta 2009. Saatavilla: <http://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiat/he+161/2009> (Luettu 2.4.2012)

Hallituksen esitys Eduskunnalle aluehallinnon uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 59/2009 vp). Eduskunta 2009. Saatavilla : <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+59/2009&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD> (Luettu 2.4.2012)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikosasioiden sovittelusta (HE 93/2005). Finlex 2005. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050093> (Luettu 2.4.2012)

Hallituksen esitys (HE 92/2010) Eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Sovittelukustannusten korvaaminen. Finlex 2010.Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100092> (Luettu 3.4.2012)

Kainuu 2011. Kainuun kunnat 2010. Saatavilla: <http://www.kainuu.fi/index.php?mid=1&la=fi> (Luettu 13.10.2011)

Lakivaliokunnan mietintö (13/2005 vp) Hallituksen esityksestä laiksi rikosasioiden sovittelusta. Eduskunta 2005. Saatavilla: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/lavm_13_2005_p.shtml (Luettu 2.4.2012)

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä. (633/2010). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100633> (Luettu 22.11.2011)

Laki rikosasioiden ja riita-asioiden sovittelusta. (1015/2005).Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20051015> (Luettu 2.11.2011)

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta (1563/2009).. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091563> (Luettu 29.11.2011)

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta.(966/2010). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100966> (Luettu 29.11.2011)

Lakivaliokunnan mietintö (LaVM 16/2010).Eduskunta 2010. Saatavilla: [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpvm&\\${BASE}=utpvm&\\${THWIDS}=0.16/1333440856_336422&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpvm&${BASE}=utpvm&${THWIDS}=0.16/1333440856_336422&${TRIPPIFE}=PDF.pdf) (Luettu 3.4.2012)

Lastensuojelulaki.417/2007. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> (Luettu 13.1.2012)

Nuorisotyöttömyys. Tilastokeskus 5.2. Verkkokoulu. Työttömyyden eri lajeja.Saatavilla: <http://www.stat.fi/tup/verkkokoulu/data/tvt/05/02/index.html> (Luettu 2.4.2012)

Oikeusministeriön päätös nuorista rikosentekijöistä 1978. Henkilötutkinta. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1943/19430310>

Restoratiivinen oikeus. Oikeutta oikeuden varjossa. Rikossovittelulain täytäntöönpanon arviointitutkimus. Raportti 5/2010.Juhani Iivari ja THL. Saatavilla: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/35c0e944-54ce-45b2-9c51-9e3f732ecd88> (Luettu 21.3.2012)

Restoratiivinen oikeus. Henrik Elonheimo. Haaste 3/2002. Saatavilla:<http://www.haaste.om.fi/1247666378632> (Luettu 2.11.2011)

Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa.OPTULA 2010. (Tutkimus 250).Saatavilla: <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Kriminologisentutkimusyksikonjulkaisut> (Luettu 29.11.2011)

Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. OPTULA 2011. (Tutkimus 258). Saatavilla:
<http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Kriminologisentutkimusyksikonjulkaisut/1302674231639> (Luettu 21.2.2012)

Rikoslaki 19.12.1889/39 Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vahingonteko#a24.8.1990-769> (Luettu 25.10.2011)

Rikosseuraamuslaitos. 2011. Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittäminen, dnro 2/044/2011. Saatavilla: <http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm> (Luettu 11.1.2012)

Rikossovittelu. 2006. Tilastotiedote 10/2007. Saatavilla:
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2007/Tt10_07.pdf (Luettu 8.2.2012)

Rikossovittelu. 2007. Tilastotiedote 16/2008. Saatavilla:
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2008/Tt16_08.pdf (Luettu 8.2.2012)

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. 2010. Stakes/THL. Saatavilla:
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr15_10.pdf (Luettu 2.8.2.2012)

Seuraamusselvitys. Rikosseuraamuslaitos. 2011. Saatavilla:
<http://www.rikosseuraamus.fi/52533.htm> (Luettu 11.1.2012)

Sovitellaan. 2008. Oulun Seudun Setlementti yhdistys. Saatavilla:
<http://www.sovitellaan.fi/index.asp?pid=96>
 (Luettu 14.11.2011)

Sovittelu. Aluehallintovirasto. 2009. Saatavilla:
<http://www.laanhallitus.fi/lh/oulu/sto/home.nsf/pages/E4BF77FB3EABA335C22577EB0037D0AE?opendocument> (Luettu 14.1.2012)

Sovittelun prosessikaavio. Sovitellaan 2008. Saatavilla:
<http://www.sovitellaan.fi/data/documents/Prosessikaavio.pdf> (Luettu 14.3.2012)

Tilastokeskus 2011. Suomen virallinen tilasto. Poliisin tietoon tullut rikollisuus. (Verkkojulkaisut). Helsinki. Saatavilla:
http://pxweb2.stat.fi/database/statfin/oik/polrik/polrik_fi.asp (Luettu 23.11.2011)

Työttömyystietoja TE-/ELY-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuosina 2006 -2010. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla:
<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2619> (Luettu 2.4.2012)

Työllisyys ja työttömyys Kainuussa. Työllisyyskatsaukset. Saatavilla: <http://www.update.te-keskus.fi/Public/?app=5&categoryid=10765&area=7643> (Luettu 26.3.2012)

Työttömät työnhakijat 2006. Työvoimaministeriö 2007:2. Kainuu. Saatavilla: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/07_tilastot/03_Tilastojulkaisut/02_Vuosi/2_Tilastotiedote_2007.pdf (Luettu 2.4.2012)

Valtioneuvoston asetus 267/2006. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060267> (Luettu 3.4.2012)

Valtioneuvoston asetus 1805/2009. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091805> (Luettu 3.4.2012)

Valtioneuvoston asetus 1252/2010. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101252> (Luettu 3.4.2012)